

Extended Abstract

Analysis of Discourse Markers in International Speeches and Television Interviews of Seyyed Ebrahim Raisi and Hassan Rouhani

Mahdieh Rezaei¹

PhD Candidate in Linguistics, Shiraz
University, Shiraz, Iran
mahdyehrez@gmail.com

Jalal Rahimian^{2*}

Professor of Linguistics, Shiraz
University, Shiraz, Iran
jrahimian@rose.shirazu.ac.ir

Alireza Khormaei³

Associate Professor of Linguistics, Shiraz
University, Shiraz, Iran
khoalireza23@gmail.com

Amir Saeed Moloudi⁴

Assistant Professor of Linguistics, Shiraz
University, Shiraz, Iran
amirsaeid.moloodi@gmail.com

Introduction

The origins of political discourse cannot be precisely traced through history, as political discourse has always emerged as a necessary tool for legitimization and power preservation. However, it seems that political discourse flourishes with the establishment of a democratic system, where it is sometimes misused in the context of public administration. In fact, political discourse appears as a persuasive interactive tool, where the speaker's goal is to gain legitimacy. Thus, political discourse manifests as a social practice governed by symbolic power relations, aiming to seize and maintain power.

Van Dijk (1997: 12) states that political discourse is identified through its actors, namely politicians. In his view, as far as interaction and communication are concerned, political activities and performances involve audiences and all participants in political discourse who act as political actors. Therefore, the political context is highly significant for political discourse. Political speeches are highly structured and are designed to achieve specific political outcomes. Within these speeches, discourse markers serve as discourse tools to convey messages and realize strategic objectives. This study aims to analyze and examine the discourse markers used in the speeches of Raisi and Rouhani based on Fraser's (2006) framework. Specifically, we seek to evaluate and compare the speeches of Raisi and Rouhani in terms of the frequency, variety, and sequence of discourse markers to determine how politicians use discourse tools to shape their viewpoints and objectives.

* Corresponding Author

Materials and Methods

This study focuses on analyzing the discourse markers found in the speeches of two Iranian presidents, Rouhani and Raisi, randomly selected from the past ten years of Iran's presidential history. The selected speeches include interviews conducted with domestic and international media, as well as speeches given at conferences and international meetings. Given that the ratio of discourse markers to the total number of words in the texts is significant, a corpus with a proportionate word count was selected. First, the word count of Raisi's speeches was determined, followed by the word count of Rouhani's speeches. To maintain coherence, identical sessions with similar topics were selected so that the texts would remain thematically homogeneous. Scholars such as Momeni (2006), Jalilifar (2009), Behabani Zadeh (2010), Nadarnajad (2010), and Akbia (2012) have examined discourse markers from a descriptive perspective, evaluating their frequency and correct usage among bilingual speakers. Ghyasiyan et al. (2015) studied mitigative discourse markers in political conferences and their role in advancing political goals. Zare (2018) analyzed referential discourse markers in scientific-political speeches. In this study, the primary approach involves identifying and analyzing discourse markers based on Fraser's (2006) framework within political discourse. The research objectives can be summarized as follows:

1. Identifying discourse markers in Persian based on Fraser's (2006) framework.
2. Determining the type, frequency, and sequencing of discourse markers in the speeches of Iranian presidents over the past decade.

Results and Discussions

Contrastive discourse markers indicate opposition or contrast between two consecutive statements. In Rouhani's speeches, the primary contrastive markers "but" and "however" occur 70 times, showing the highest frequency among contrastive markers. In Raisi's speeches, the contrastive markers "but" and "however" appear 49 times, ranking highest among contrastive discourse markers. The use of these contrastive markers, which reflect opposition, may serve as a strategy to soften the intensity of claims or introduce flexibility in statements. The high frequency of "but" and "however" suggests that both presidents prefer presenting contradictory viewpoints or emphasizing different aspects of an issue. Elaborative discourse markers function as connectors in sentences, providing further descriptions or explanations of previous statements. The primary elaborative marker "and" appears 257 times in Rouhani's speeches, the highest among all elaborative discourse markers. The elaborative marker "that is" follows closely with 43 occurrences. The frequent use of "and" in both presidents' speeches indicates their emphasis on coherence, strengthening arguments, and ensuring logical flow in their discourse. In Rouhani's speeches, the inferential discourse marker "therefore" occurs 22 times, ranking as the most frequent inferential marker. The inferential marker "hence" appears 13 times in Raisi's speeches. The temporal discourse marker "now" appears 18 times in Rouhani's speeches, while in Raisi's speeches, "now" is the most frequently used temporal marker,

occurring 29 times. In Rouhani's speeches, modal verbs occur 227 times, representing the highest frequency among all mitigative discourse markers. Similarly, modal verbs appear 151 times in Raisi's speeches, ranking highest among mitigative discourse markers in his speeches. Overall, both presidents have used mitigative discourse markers in equal measure. The use of mitigative discourse markers generally indicates uncertainty, caution in expressing opinions, and flexibility in positioning. The data suggest that both presidents employ mitigative discourse markers strategically to reduce tensions in political and international contexts or to avoid firm commitments, allowing room for future adjustments.

Conclusion

In Raisi's speeches, elaborative discourse markers occur most frequently, with 366 instances, while inferential discourse markers appear least frequently, with 22 instances. Similarly, elaborative discourse markers dominate Rouhani's speeches, occurring 254 times (71.40% of all discourse markers), whereas temporal discourse markers are the least frequent, appearing 93 times (14.90% of total discourse markers). The predominance of elaborative discourse markers aligns with the expectations of political speeches, where presidents aim to provide information and further clarification for their audience. Regarding Rouhani's preference for inferential discourse markers, their high frequency suggests a structured and logical speech style where conclusions are explicitly drawn. In contrast, Raisi's relatively lower use of inferential discourse markers may indicate a more populist and straightforward rhetorical style, prioritizing direct communication over elaborate reasoning. The use of temporal discourse markers in Raisi's speeches implies a conscious effort to specify the timing of programs and statements, whereas Rouhani's speeches lack explicit temporal markers. As for mitigative discourse markers, both presidents used them in almost equal proportions. Given the nature of political discourse, it is expected that presidents would exercise caution in their word choices, aiming for diplomatic language to manage their public statements effectively. One notable point about the research findings is that this study is among the few that have examined discourse markers in spoken language. Therefore, when interpreting its results, the characteristics of the spoken genre should be taken into consideration.

Keywords: Raisi and Rouhani's speeches, discourse, discourse markers.

References

- Akbia, L. (2012). A Study of Discourse Markers in Editorials of Selected Persian and English Newspapers Based on Fraser's Approach. Master's Thesis. Ferdowsi University of Mashhad.
- Alami, M & Sabah, M. (2012). Gender and discourse differences: A study of discourse markers in daily conversations of Persian-speaking men and women., *Persian Language and Literature*, Vol. 4, No. 10, pp. 1-22.
- Behbahanizadeh, H. (2010). A study of certain discourse markers in the Holy Quran. Master's thesis, Allameh Tabataba'i University.
- Blakemore, D. (1987). *Semantic constraints on relevance*. Oxford: Blackwell.
- Bloor, M and Bloor, T. (2007). *The Practice of Critical Discourse Analysis*. Routledge. Taylor & Francis Group.

- Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. Abingdon-on-Thames: Routledge.
- Corcoran, Simon (2000), *The Empire of the Tetrarchs, Imperial Pronouncements and Government AD 284–324* (2nd ed.), Oxford University Press.
- Fraser, B. (1999). What are discourse markers? *Journal of Pragmatics*. 31: 931-952.
- Fraser, B. (2006). Towards a theory of discourse markers. In F. Kerstin (Ed.), *Approaches to discourse particles*. Elsevier, pp. 189-204.
- Fraser, B. (2009). Hedging in political discourse. In papers from the 2^d International conference on PD Warsaw. Poland (edited by piotrcap). pp: 201-212.
- Gruber, H. (1987). *Political Language and Textual Vagueness*, paper presented at the International Pragmatics Association, Antwerp.
- Ghiathian, M. S., Ahangar, A., Firahi, D., & Zakari, T. (2015). Mitigating discourse markers in the press conferences of the tenth Iranian president., *Linguistic Studies*, Vol. 6, No. 3 (Issue 24), pp. 216-239.
- Galedari, M. (2008). *A study of spoken Persian discourse markers and their role in comprehension for non-Iranian Persian learners*. Master's thesis, Shahid Beheshti University.
- Halliday, M. A. K. and Hasan, R. (1989). *Spoken and written language*. Oxford: Oxford University Press.
- Jucker, A. and Ziv, Y. (1998). *Discourse markers: Descriptions and theory*. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins.
- Moghaddamkia, (2005). The dimension of discourse markers in Persian., *Academy Letter*, No. 3, pp. 81-98.
- Momeni, N. (2006). Discourse markers in Persian and English., *Pazand Quarterly*, Vol. 2, No. 5, pp. 51-79.
- Nadernejad, G. (2010). *The study of discourse markers in Persian and their role in improving the writing skills of non-Persian speakers*. Bachelor's thesis, Ferdowsi University of Mashhad.
- Redeker, G. (1991). Linguistic marker of discourse structure. *Linguistics*. 29: 1139-1172.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Siepmann, D. (2004). *Discourse Markers across Languages. A contrastive study of second-level discourse markers in native and non-native text with implications for general and pedagogic lexicography*. New York: Routledge.
- Van Dijk, T.A. (1997). *Discourse in the language classroom studies: An interdisciplinary approach* (vol.2). Beverly Hills: Sage.
- Zare, J. (2018). Reference in importance-marking discourse markers in academic lectures, *Linguistic Research*, Vol. 10, No. 29, pp. 179-192.
- Zare, J. (2019). Classification and analysis of importance-marking discourse markers based on their communicative role and positional use in Persian academic presentations, *Linguistic Research*, Vol. 11, No. 32, pp. 231-252.
- Zoghdaarmoghdam, R., & Dabirmoghdam, M. (2002). Comparing the discourse marker, but, in English with, ama, in Persian., *Foreign Language Studies*, No. 12, pp. 55-76.

زبان‌شناسی و گویش‌های ایرانی

سال ۹، شماره ۲، پیاپی ۱۵ (بایز و زمستان ۱۴۰۳) شماره صفحات: ۸۳ - ۱۰۹

بررسی گفتمان‌نماها در سخنرانی‌های بین‌المللی و مصاحبه‌های تلویزیونی

سید ابراهیم رئیسی و حسن روحانی

مهديه رضایی^۱، جلال رحیمیان^{۲*}، علیرضا خرمایی^۳، امیر سعید مولودی^۴

۱. دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
۲. استاد زبان‌شناسی، بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
۳. دانشیار زبان‌شناسی، بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
۴. استادیار زبان‌شناسی، بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

چکیده

واژه‌های کلیدی:

پژوهش حاضر به بررسی انواع گفتمان‌نماهای به کارگرفته شده در سخنرانی‌های رؤسای جمهور، روحانی و رئیسی بر مبنای رویکرد فریزر (۲۰۰۹) اختصاص دارد. بر اساس رویکرد مذکور، گفتمان‌نما کلمه یا عبارتی است که دو پاره‌گفتار را به هم مرتبط می‌کند بدون این که تغییری در محتوای گزاره‌ای آن‌ها ایجاد کند. گفتمان‌نماها نوع رابطه بین دو پاره‌گفتار را نشان می‌دهند و از این منظر نقش پیوندهنده دارند و در چهار دسته عمده تقابلی، استنتاجی، تفصیلی و زمانی جای می‌گیرند. علاوه بر نقش‌های برشمرده، گفتمان‌نماها در گفتمان می‌توانند نقش تعدیل‌کنندگی نیز ایفا کنند، یعنی از صراحت و اطمینان کامل سخن بکاهند. پیکره جستار حاضر متشکل از سخنرانی‌های دو رئیس‌جمهور (روحانی و رئیسی) است که از منابع مختلف گردآوری شده‌اند. بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که میزان به کارگیری گفتمان‌نماهای تفصیلی در سخنرانی‌های هر دو رئیس‌جمهور بیش از دیگر گفتمان‌نماهای مرتبط کننده پیام است و در واقع آنان از این طریق سعی در حفظ انسجام گفته‌های خود دارند. پیرامون گفتمان‌نماهای تعدیل نیز هر دو رئیس‌جمهور تقریباً به میزان یکسانی از گفتمان‌نماهای تعدیل بهره جسته‌اند و گاهی نیز از چند راهبرد همزمان به منظور تعدیل گفته خود بهره گرفتند. بدین معنا که به عنوان مثال هم‌زمان از ضمائر مبهم، افعال وجهی و قید وجهی در بیان یک جمله استفاده کردند تا به نوعی در ابراز دیدگاه‌های خود جانب احتیاط را نگاه دارند.

سخنرانی‌های رئیسی و روحانی
گفتمان
گفتمان‌نما
گفتمان‌نمای تعدیل
مرتبط کننده پیام

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۸ اسفندماه ۱۴۰۳

پذیرش: ۲۲ اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۴

* آدرس ایمیل نویسنده مسئول: jrahimian@rose.shirazu.ac.ir

۱. مقدمه

منشأ گفتمان سیاسی^۱ را شاید نتوان به صورت دقیق در تاریخ جستجو کرد، زیرا گفتمان سیاسی همیشه به عنوان ابزاری ضروری برای مشروعیت‌جویی و حفظ قدرت ظاهر شده است. با این وجود، به نظر می‌رسد گفتمان سیاسی با استقرار یک نظام مردم‌سالار که در آن برای مدیریت عمومی مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد، شکوفا شده است. از این رو، شاید بتوان گفت گفتمان سیاسی اولین قدم‌های خود را در یونان باستان برداشته است، زمانی که در حوزه عمومی گفتار برای استدلال و بحث مورد استفاده قرار می‌گرفت کورکوران^۲ (۲۰۰۰).

کورکوران (۲۰۰۰) بیان می‌کند که: «در زمان امپراتوری روم، گفتمان سیاسی به صورت ملموس ظهور پیدا کرد. سپس، به طور فزاینده‌ای شخصیت‌نمایی به خود گرفت و نقش متقاعدکننده خود را به عنوان ابزار مهم قدرت تقویت کرد. در نظام‌های مردم‌سالار، گفتمان سیاسی با متقاعدکردن به جای اجبار به سرعت به عنوان یک جایگزین برای خشونت به کار گرفته شد. در همین ارتباط، گفتمان سیاسی به یک سیاستمدار اجازه می‌دهد تا از مشروعیت و حمایت شهروندان بهره‌مند شود».

در واقع، گفتمان سیاسی به عنوان ابزار تعاملی متقاعدکننده ظاهر می‌شود که در آن هدف‌گوینده کسب مشروعیت است. بنابراین، گفتمان سیاسی به مثابه یک رویه اجتماعی تظاهر می‌یابد که با استفاده از روابط نمادین قدرت اداره می‌شود و هدف آن تسخیر قدرت و حفظ آن است. به گفته ون‌دایک^۳ (۱۹۹۷: ۴۴): «کسی که گفتمان عمومی را کنترل می‌کند، حداقل تا حدی ذهن عمومی را کنترل می‌کند».

ون‌دایک (۱۹۹۷: ۱۲) معتقد است که گفتمان سیاسی توسط سیاستمداران به عنوان بازیگران اصلی شناخته می‌شود. در حوزه تعامل و ارتباط، فعالیت‌ها و عملکردهای سیاسی شامل مخاطبان و تمامی افرادی است که در گفتمان سیاسی مشارکت دارند و در نقش بازیگران سیاسی ظاهر می‌شوند. بر همین اساس، بافت سیاسی تأثیر قابل‌توجهی بر گفتمان سیاسی دارد و نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری و جهت‌دهی آن ایفا می‌کند.

بر اساس دیدگاه چیلتون^۴ (۲۰۰۴)، تحلیل گفتمان سیاسی به عنوان یک حوزه مطالعاتی، در مقایسه با سایر شاخه‌های زبان‌شناسی، نسبتاً جدید محسوب می‌شود. در سنت کلاسیک سخنوری یا بلاغت غرب، استفاده از روش‌ها و قالب‌های متنوع، ابزاری مؤثر برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و متقاعدسازی مخاطبان بود. این الگوها به سخنوران امکان می‌داد تا با بهره‌گیری از تکنیک‌های متقاعدسازی، ارتباط مؤثری برقرار کنند و مخاطبان را با دیدگاه‌های خود همراه سازند.

در سنت یونانی- رومی، انسان‌ها به عنوان موجوداتی شناخته می‌شدند که قدرت تکلم وجه تمایزشان است. به همین دلیل، در آن دوران، تقویت مهارت‌های بیانی از مهم‌ترین اصول تعاملات اجتماعی به شمار می‌رفت. با این حال، برخی دیگر این ویژگی را معادل فریب و تحریف حقیقت می‌دانستند. در قرن هجدهم اروپا، مطالعات مرتبط با فن بیان و اقناع کلامی کمتر مورد توجه قرار می‌گرفت، هرچند سیاستمداران همچنان به بهره‌گیری از توانایی‌های طبیعی در سخنوری ادامه می‌دادند. امروزه، هنر

^۱ political discourse

^۲ S. Corcoran

^۳ T. A. Van Dijk

^۴ P. Chilton

سخنوری بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته و با پیشرفت رسانه‌ها و ارتباطات عمومی، جایگاه برجسته‌ای یافته است (کورکوران، ۲۰۰۰).

گفتمان سیاسی شامل استفاده هدفمند از زبان توسط سخنرانان برای انتقال پیام‌ها، ایده‌ها و احساسات در شرایط خاص است. کریستال^۱ (۲۰۰۳) معتقد است که سیاستمداران از اصطلاحات آیینی و فنون سخنوری برای تأثیرگذاری بهره می‌برند. بلور^۲ و بلور^۳ (۲۰۱۳) نیز تأکید دارند که سخنرانی‌های سیاسی، چه گفتاری و چه نوشتاری، دارای پیچیدگی‌های خاصی هستند؛ به‌طوری که گفتار شفاهی با اصلاحات آنی و جملات ناتمام متمایز می‌شود، در حالی که متن نوشتاری ساختاری رسمی‌تر و دقیق‌تر دارد. کریستال (۲۰۰۳) همچنین بیان می‌کند که گفتار سیاسی ترکیبی از گفتمان شفاهی و نوشتاری است، که هر دو به‌طور هماهنگ برای دستیابی به بیان مؤثر به کار گرفته می‌شوند. این سخنرانی‌ها غالباً با دقت و سازمان‌دهی زیاد تهیه می‌شوند، اما از نظر خودانگیختگی کمتر از گفتارهای بداهه هستند (بلور و بلور، ۲۰۱۳).

از سوی دیگر، سخنرانی‌های سیاسی ماهیتاً گفتاری هستند، و به ناچار دارای ویژگی‌های زبان گفتاری هستند. سخنرانی نوعی نوشته است، اما به گونه‌ای ارائه می‌شود که شباهتی به صحبت‌های خودانگیخته دارد. البته، برخی از سخنرانی‌های سیاسی ممکن است کاملاً خودجوش باشند (بلور و بلور، ۲۰۱۳: ۱۱۵). همچنین، موضوع دیگر در سخنرانی‌های سیاسی، تعداد شرکت‌کنندگانی است که در فعالیت‌های سیاسی شرکت می‌کنند. تک‌گویی^۴ با مشارکت یک نفر در کنش گفتاری همراه است. باین‌حال، در سخنرانی‌های سیاسی تک‌گویی به این معنا نیست که شرکت‌کننده در گفتمان تنها یک شخص است (کریستال، ۲۰۰۳: ۲۹۴).

از نظر گرابر^۵ (۱۹۸۷) مفهوم گفتمان سیاسی نه تنها یک تک‌گویی^۶ نیست، بلکه نمونه‌ای از تعامل اجتماعی با هدف تأثیرگذاری بر ملت است، یا حداقل ابزار دیپلماتیک مهمی در جهت ایجاد همگرایی است. از طریق هر متن سیاسی، گفتمان‌نماها^۷ به عنوان ابزاری منسجم در انتقال پیام مورد نظر، نقش مهمی را ایفا می‌کنند. گفتمان‌نماها را می‌توان به عنوان عبارات زبانی با اندازه‌های مختلف مشخص و تعریف کرد که دارای معنای کاربردشناسی هستند. آنها برای ترکیب بندها یا برای اتصال عناصر جمله استفاده می‌شوند و در گفتار و نوشتار برای تسهیل گفتمان ظاهر می‌شوند.

سخنرانی‌های سیاسی بسیار سازمان‌یافته هستند و با هدف دستیابی به یک دستاورد سیاسی خاص تهیه می‌شوند و در آنها گفتمان‌نماها به عنوان ابزاری گفتمانی برای انتقال پیام و تحقق اهداف بکار گرفته می‌شوند (کریستال، ۲۰۰۳: ۲۹۴). در پژوهش حاضر تلاش می‌شود گفتمان‌نماها به کار رفته در سخنرانی رئیس و روحانی با استفاده از دیدگاه فریزر^۸ (۲۰۰۶) مورد بررسی و واکاوی قرار دهیم. درواقع، هدف این پژوهش این است که سخنرانی‌هایی که رئیس و روحانی بیان کرده‌اند را از نظر میزان، تنوع و توالی استفاده از گفتمان‌نماها، ارزیابی و با یکدیگر مقایسه کنیم؛ تا مشخص شود سیاستمداران چگونه از ابزارهای گفتمانی

^۱ P. Crystal

^۲ M. Bloor

^۳ T. Bloor

^۴ monologue

^۵ H. Graber

^۶ monologue

^۷ discourse markers

^۸ B. Fraser

برای ساماندهی دیدگاه‌ها و اهداف خود استفاده می‌کنند. بنابراین می‌توان پژوهش حاضر را تلاشی در جهت پاسخ به پرسش‌های زیر دانست:

- ۱- در متن‌های سخنرانی روحانی و رئیسی چه گفتمان‌نماهایی به کار رفته‌اند؟
- ۲- بسامد و نوع گفتمان‌نماها در متن‌های سخنرانی روحانی و رئیسی به چه صورت است؟
- ۳- تفاوت کاربرد گفتمان‌نماها در دو رئیس‌جمهور به چه صورت است؟

۲. پیشینه پژوهش

مؤمنی (۱۳۸۵) در پژوهشی، گفتمان‌نماها را در دو زبان فارسی و انگلیسی مقایسه کرده است. پس از ارائه تعریف و معرفی این عناصر زبانی، انواع گفتمان‌نماها را دسته‌بندی کرده و کاربردهای آن‌ها را در هر دو زبان مورد بررسی قرار داده است. این مطالعه نشان می‌دهد که تفاوت‌های ساختاری و معنایی میان گفتمان‌نماها در این دو زبان وجود دارد و نقش آن‌ها در انسجام و ارتباط متون نوشتاری و گفتاری برجسته است. مهمترین گفتمان‌نماها در زبان انگلیسی عبارتند از: «well, right, mhm, I see, oh, etc» در زبان فارسی مهمترین گفتمان‌نماها عبارتند از: خب، آهان، راستی و... .

پژوهش مؤمنی (۱۳۸۵) نشان می‌دهد که گفتمان‌نماها در زبان‌های فارسی و انگلیسی نقشی اساسی در تغییر موضوع، شفاف‌سازی، بیان احساسات، فعال‌سازی مکالمه، تشویق به ادامه گفتگو و اجتناب از ادامه بحث دارند. در همین راستا، جلیلی‌فر (۲۰۰۹) تحقیق خود را بر ۹۰ دانشجوی ایرانی از دو دانشگاه متمرکز کرد و نحوه استفاده آنان از گفتمان‌نماها در ترکیبات توصیفی را بررسی کرد. در این پژوهش، دانشجویان بدون دریافت دستورالعمل خاص به مدت هشت هفته، هر هفته یک ترکیب توصیفی نوشتند که در مجموع ۵۹۸ نمونه گردآوری شد. این داده‌ها بر اساس طبقه‌بندی فریزر (۱۹۹۹) از لحاظ کیفی و کمی تحلیل شدند تا نقش گفتمان‌نماها در متون توصیفی مشخص شود. یافته‌ها نشان داد که میزان استفاده دانشجویان از گفتمان‌نماها متفاوت بود، به طوری که گفتمان‌نماهای تفصیلی بیشترین کاربرد را داشتند و پس از آن، گفتمان‌نماهای استنتاجی، تقابلی، سببی و مرتبط با موضوع با بسامد کمتری مورد استفاده قرار گرفتند. علاوه بر این، رابطه‌ای مستقیم و مثبت بین کیفیت ترکیبات و تعداد گفتمان‌نماها مشاهده شد و تفاوت آماری معناداری در استفاده از این عناصر زبانی میان گروه‌های مختلف دانشجویی ثبت گردید. نتایج حاکی از آن بود که دانشجویان فارغ‌التحصیل از گفتمان‌نماهای بیشتری بهره برده‌اند و این امر موجب انسجام بیشتر در متون نوشتاری آنان شده است.

بهبهانی‌زاده (۱۳۸۹) با بهره‌گیری از نظریه ربط و رویکرد بلک‌مور^۱ (۲۰۰۲) و با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی، گفتمان‌نماها را در قرآن بررسی می‌کند. این پژوهش به چگونگی ترجمه این عناصر در ترجمه‌های معروف قرآن نیز پرداخته است. تجزیه و تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که هر یک از گفتمان‌نماهای بررسی‌شده در خوانش پاره‌گفتار تأثیرات مختلفی از جمله حذف، نقض، تقویت یا تلویح بافتی ایجاد می‌کنند. این عناصر با کاهش میزان تلاش پردازشی، نقش مهمی در هدایت مخاطب به شیوه خوانش اطلاعات ارائه‌شده ایفا می‌کنند.

¹ D. Blakemore

نادر نژاد (۱۳۸۹) در پژوهشی به بررسی گفتمان‌نماها در زبان فارسی و نقش آموزش این عناصر در بهبود کیفیت نوشتار غیرفارسی‌زبانان پرداخته است. این تحقیق با بهره‌گیری از تقسیم‌بندی هالیدی^۱ (۱۹۸۵)، گفتمان‌نماهای فارسی را دسته‌بندی کرده و تأثیر آن‌ها بر تفکیک نوشته‌های ضعیف و قوی بررسی کرده است. تحلیل رابطه میان کیفیت نوشتار زبان‌آموزان و میزان تنوع گفتمان‌نماهای استفاده‌شده نشان می‌دهد که تأکید بر آموزش این ساختارها نقش قابل‌توجهی در تقویت مهارت‌های نوشتاری در حوزه آموزش زبان دارد.

اکبیا (۱۳۹۱) با استفاده از رویکرد فریزر (۲۰۰۶)، به بررسی گفتمان‌نماها در سرمقاله‌های برخی روزنامه‌های فارسی و انگلیسی پرداخته است. داده‌های مورد تحلیل شامل سرمقاله‌های چهار روزنامه فارسی و چهار روزنامه آمریکایی بوده و نتایج حاصل نشان داده است که در متون فارسی، گفتمان‌نماهای تفصیلی، تقابلی، استنتاجی و زمانی به ترتیب دارای بیشترین کاربرد هستند، در حالی که در سرمقاله‌های آمریکایی، گفتمان‌نماهای تفصیلی، تقابلی، زمانی و استنتاجی با ترتیب متفاوتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند. تحلیل تفاوت‌های معنادار میان این دو زبان بیانگر آن است که در نگارش سرمقاله‌های فارسی، میزان استفاده از گفتمان‌نماها بیشتر بوده و متن‌ها از ماهیت توصیفی برجسته‌تری برخوردار هستند.

غیاثیان و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی گفتمان‌نماهای تعدیل در کنفرانس‌های مطبوعاتی سیاسی رئیس‌جمهور دوره دهم پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که استفاده از این گفتمان‌نماها به عنوان یک تدبیر زبانی، در جهت حفظ دیپلماسی، ایجاد ابهام و اجتناب از پاسخ‌های صریح، نقش مهمی ایفا کرده است. در این تحلیل، گفتمان‌نماهای مجهول و ضمیر مبهم بیشترین کاربرد را داشته‌اند. بر همین اساس، گفتمان‌نماهای تعدیل به عنوان یک راهبرد بلاغی، امکان کاهش تعهد به محتوا یا عضویت کامل در یک گروه زبانی را فراهم می‌کنند و با وجود فقدان معنی واژگانی مشخص، دارای نقش ارتباطی و کاربردشناختی برجسته‌ای هستند.

ذوق‌دارمقدم و دبیرمقدم (۱۳۸۱) گفتمان‌نماها را در مصاحبه‌های سیاسی زبان فارسی و انگلیسی بررسی کرده‌اند. این مطالعه با توجه به نقش ابزارهای زبانی در سازمان‌دهی گفتمان سیاسی و اهمیت چندفرهنگی در سیاست، به مقایسه کاربرد این عناصر در دو زبان پرداخته است. برای شناسایی شباهت‌ها و تفاوت‌های احتمالی، مجموعه‌ای از مصاحبه‌های سیاسی به زبان فارسی و انگلیسی انتخاب شده و گفتمان‌نماهای موجود در آن‌ها براساس چارچوب فانگ و کارتر (۲۰۰۷) طبقه‌بندی گردیده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که باوجود برخی شباهت‌ها، تفاوت‌هایی در استفاده از این عناصر زبانی میان مصاحبه‌شوندگان مشاهده شده است. این پژوهش نقش گفتمان‌نماها را در سازمان‌دهی گفتمان و تأثیر آن‌ها بر ناسازگاری‌های بین فرهنگی میان سیاستمداران ایرانی و انگلیسی‌زبان برجسته می‌سازد.

زارع (۱۳۹۷) در پژوهشی، ارجاع در گفتمان‌نماهای اهمیت مطلب در سخنرانی‌های علمی انگلیسی استادان دانشگاه را بررسی کرده است. تحلیل رونوشت ۱۶۰ سخنرانی موجود در پیکره انگلیسی بنیاد، گفتمان‌نماها را در پنج گروه سازمان‌دهی کلام، تعامل با مخاطب، پوشش موضوع، وضعیت مطلب و ارتباط با امتحان طبقه‌بندی کرده و از نظر ارجاع به پیش‌مرجع، پس‌مرجع و مرجع مشترک مورد تحلیل قرار داده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در سازمان‌دهی کلام و وضعیت مطلب، ارجاع پس‌مرجع بیشترین کاربرد را دارد، در حالی که در پوشش موضوع، استفاده از گفتمان‌نماهای پیش‌مرجع و پس‌مرجع تقریباً برابر

^۱ M. Halliday

است. ارتباط با امتحان به‌طور خاص با ارجاع پیش‌مرجع صورت می‌گیرد و تعامل با مخاطب عمدتاً از طریق ارجاع پس‌مرجع انجام می‌شود. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در سخنرانی‌های علمی انگلیسی، گفتمان‌نماهای اهمیت مطلب بیشتر به صورت پس‌مرجع ظاهر می‌شوند.

۳. چارچوب نظری پژوهش

شیفرین^۱ (۱۹۸۷: ۳۱۵) بیان می‌کند که گفتمان‌نماها به سازماندهی کنش‌های گفتاری و ایده‌های گفتمانی کمک می‌کنند، آنها به تعامل شرکت‌کنندگان و ارائه اطلاعات کمک می‌کنند. به عبارت دیگر، گفتمان‌نماها برای ساختن گفتمان استفاده می‌شوند و تلاش شنونده برای تفسیر پیام را به حداقل می‌رساند.

سایپمن^۲ (۲۰۰۴) گفتمان‌نماها را به عنوان عناصر زبانی دارای معناهای کاربرشناختی و گزاره‌ای معرفی کرده است که هم در زبان نوشتاری و هم در زبان گفتاری به کار می‌روند. این ساختارها با تمرکز بر روابط میان بخش‌های مختلف متن، ویژگی‌های برون‌زبانی را شامل می‌شوند و نقش مهمی در انسجام و ارتباط زبانی دارند. در حوزه سیاسی، گفتمان‌نماها ابزارهای زبانی مؤثری هستند که امکان سازمان‌دهی متن را فراهم کرده و زمینه بهره‌برداری از پیام‌های زبانی را تقویت می‌کنند. این عناصر نه تنها برای بازگرداندن موضوعات قبلی، توضیح، شفاف‌سازی و پیش‌بینی به کار می‌روند، بلکه نقش کلیدی در تنظیم مجدد محتوای پیام دارند. از منظر ارتباطات، گفتمان‌نماها بیانگر نگرش و دیدگاه‌های گوینده یا نویسنده بوده و در گفتار سیاستمداران، عملکرد مهمی در جلب توجه مخاطب، ایجاد علاقه و تحریک واکنش‌های زبانی ایفا می‌کنند.

ون‌دایک، (۱۹۹۷: ۳۲-۳۳) معتقد است که سیاستمداران، علیرغم پنهان کردن بخشی از اطلاعات، میل دارند با استفاده از ابزارهای گفتمانی بر تمام معانی مثبت در مورد خود و گروه خود (ملت، حزب، ایدئولوژی و غیره) و معانی منفی در مورد دیگران تأکید کنند. گفتمان‌نماها ابزارهایی هستند که چنین استراتژی‌هایی را محقق می‌کنند. گفتمان‌نماها مطالب را سازماندهی و دیکته می‌کنند و در عین حال بر رابطه بین شرکت‌کنندگان و بسط تعاملات تأثیر می‌گذارند. گفتمان سیاسی حاوی گفتمان‌نماها با نقش انتقال پیام، متقاعد ساختن مخاطب نسبت به صحت ادعاهای سیاسی خود، تأثیرگذاری بر باورها و رفتار مخاطبان، دستیابی به اهداف خاص و نیز مشخص کردن نگرش گوینده نسبت به مخاطب است.

جوکر و زیو^۳ (۱۹۹۸) بر مبنای توصیفات زبان‌شناسی برای گفتمان‌نماها برخی از ویژگی‌ها را بر می‌شمارند که این ویژگی‌ها درباره همه گفتمان‌نماها صادق نیست. از مهم‌ترین این ویژگی‌ها می‌توان به شش مورد اشاره کرد: (۱) گفتمان‌نماها اغلب در زبان گفتاری و غیررسمی به کار می‌رود؛ (۲) جایگاه گفتمان‌نماها معمولاً در ابتدای جمله است؛ (۳) گفتمان‌نماها خارج از محدوده نحوی جمله قرار می‌گیرند؛ (۴) وجود اکثر گفتمان‌نماها در جمله‌ها اختیاری است؛ (۵) بسامد کاربرد گفتمان‌نماها نسبتاً بالاست؛ (۶) گفتمان‌نماها از لحاظ معنایی، معنای گزاره‌ای ندارند و در برخی موارد معنای اندکی دارند. باین‌حال، زبان‌شناسان مختلف مانند

¹ D. Schiffrin

² D. Siepmann

³ A. Jucker and Y. Ziv

هالیدی و حسن (۱۹۷۶)، شیفین (۱۹۸۷)، بلک‌مور (۱۹۸۷)، ردکر^۱ (۱۹۹۱) و فریزر (۱۹۹۹، ۲۰۰۶، ۲۰۰۹) تقسیم‌بندی‌هایی از گفتمان‌نماها ارائه داده‌اند که نسبتاً متفاوت‌اند.

فریزر (۲۰۰۶) گفتمان‌نماها را بر اساس کارکردشان به دو دسته تقسیم کرده است: گروه نخست، ساختارهایی که ارتباط میان پیام‌های مختلف را برقرار می‌کنند، و گروه دوم، عناصر زبانی که عناوین گوناگون را به هم پیوند می‌دهند. گروه نخست شامل چهار زیرمجموعه تفصیلی، تقابلی، استنتاجی و زمانی است. در ادامه، فریزر (۲۰۰۹) گفتمان‌نماهای تعدیل را معرفی کرده است که در بخش (۲) به آن‌ها پرداخته می‌شود. این پژوهش با رویکردی کاربردشناختی به تحلیل و بازتعریف گفتمان‌نماها پرداخته و آن‌ها را به عنوان عناصر زبانی معرفی کرده است که با وجود عدم تأثیر مستقیم بر محتوای گزاره‌ای جملات، نقش مهمی در روشن‌سازی پیام‌های زبانی و ایجاد ارتباط میان مفاهیم مختلف ایفا می‌کنند.

برای فریزر (۱۹۹۹) عبارات زبانی تنها مادامی که مبین رابطه مورد نظر گوینده بین جمله حاوی گفتمان‌نما و جمله بعدی باشند، یک گفتمان‌نما کاربردی تلقی می‌شوند. به طور کلی می‌توان برای گفتمان‌نماهای کاربردی مذکور چهار ویژگی عمده را برشمرد: ۱) تکیه‌های آزاد هستند، ۲) در ابتدای پاره‌گفتار جای دارند، ۳) حاوی پیامی هستند و ۴) بر مبنای مشخصه‌های معنایی و کاربردی دسته‌بندی می‌شوند نه مشخصه‌های نحوی.

فریزر چنین بیان می‌کند که یک گفتمان‌نما کاربردی تنها در صورتی می‌تواند به عنوان یک گفتمان‌نمای کاربردی تلقی شود که در یک رشته متوالی از اجزای گفتمان (پاره‌گفتار) که به صورت S1-S2 نشان داده می‌شوند در جایگاه ابتدایی S2 قرار گیرد و بیانگر وجود رابطه‌ای بین S1 و S2 باشد. روابط میان پاره‌گفتارها می‌تواند از نوع تفصیلی^۳، تقابلی^۴، استنتاجی^۵ و زمانی^۶ باشد. مباحث بیان شده را می‌توان در قالب فرمول S1.DM+S2 - خلاصه نمود. در این فرمول S1 بیانگر نخستین پاره‌گفتار، DM^۷ به عنوان گفتمان‌نما کاربردی و S2 همان پاره‌گفتار دوم است که دربردارنده گفتمان‌نما کاربردی است.

۳-۱. طبقه‌بندی گفتمان‌نماهای کاربردی

فریزر (۱۹۹۹) معتقد است گفتمان‌نماهای کاربردی بر مبنای نقشی که در گفتمان ایفا می‌کنند در دو دسته اصلی جای می‌گیرند: ۱) گفتمان‌نماهای کاربردی که پیام‌های^۸ مختلف را به یکدیگر ارتباط می‌دهند، و ۲) گفتمان‌نماهای کاربردی که موضوع‌ها یا عنوان‌های^۹ مختلف را به هم مرتبط می‌سازند. به گفته فریزر (۲۰۰۶) اگرچه می‌توان قائل به وجود گفتمان‌نماهای کاربردی زیادی بود اما بر اساس روابط معنایی میان پاره‌گفتارهای S1-S2 تنها می‌توان چهار نوع رابطه معنایی اصلی تقابلی، تفصیلی، استنتاجی و زمانی را شناسایی نمود. در ادامه پیرامون هریک به تفصیل صحبت خواهد شد.

¹ G. Redeker

⁵ Sentence 1- Sentence2

³ elaborative discourse marker (EDM)

⁴ contrastive discourse marker (CDM)

⁵ inferential discourse marker (IDM)

⁶ temporal discourse marker (TDM)

¹⁰ Discourse Marker

⁸ messages

⁹ topics

۳-۱-۱. گفتمان‌نماهای تقابلی:

این نوع گفتمان‌نماها مواردی هستند که نشان می‌دهند تعبیر دقیق و روشن S2 با تعبیر S1، در تضاد و در تقابل است. (فریزر، ۲۰۰۹) تعدادی از این گفتمان‌نماها عبارتند از:

«اما، ولی، ولو، بلکه، اگرچه یا گرچه، برخلاف، برعکس، با وجود (این یا آن)، با این همه، هرچند، علی‌رغم (این یا آن)، در مقایسه (با این یا آن)، نظر به اینکه، در مقابل (این یا آن)، در حالی که، از طرفی، حال آن که، در تقابل با (این یا آن)، با این حال، با این وجود (این یا آن نقطه)، از سوی دیگر، در برابر، به جای (این یا آن)، صرف نظر از (این یا آن)، به‌هرحال، ...»

۳-۱-۲. گفتمان‌نماهای تفصیلی:

این گونه گفتمان‌نماها مبین آن هستند که میان S1 و S2 رابطه‌ای نسبتاً مشابه وجود دارد. (فریزر، ۲۰۰۹) گفتمان‌نماهای تفصیلی به عنوان رابط در جملات به کار می‌روند تا جمله قبلی را توصیف کنند و یا توضیحی در مورد آن بدهند. این گفتمان‌نماها معمولاً حاوی اطلاعات اضافی هستند. از جمله گفتمان‌نمای تفصیلی موارد زیر هستند:

«و، همچنین، نیز، همچنان، به طور متناوب، به طور مشابه، علاوه بر این، به‌همان یا همین ترتیب، به طور متناظر، در عین حال، به طور مساوی، برای نمونه یا مثال، به عنوان مثال، بعلاوه، به طور خاص، به طور دقیق‌تر، مضاف بر این، بر این اساس، یا، ضمن این یا آن که، در غیر این صورت، به عبارت ساده تر، به عبارت دیگر، به بیان دیگر، یعنی (به عبارتی) و.....»

۳-۱-۳. گفتمان‌نماهای استنتاجی:

در این دسته گفتمان‌نماهایی قرار می‌گیرد که نشان می‌دهند S2 می‌تواند به عنوان نتیجه S1 در نظر گرفته شود، به عبارتی دیگر، این‌ها گفتمان‌نماهایی هستند که علت را در جمله قبل و نتیجه را در جمله بعد بیان می‌کنند. (فریزر، ۲۰۰۹) گفتمان‌نمای تفصیلی شامل موارد زیر هستند:

«بنابراین، نتیجتاً، در نتیجه، از این رو، نتیجه می‌شود که، لذا، بر این اساس، بر همین اساس، پس، بدین ترتیب، و...»

۳-۱-۴. گفتمان‌نماهای زمانی:

این گفتمان‌نماها مبین آن هستند که می‌توان بین دو گزاره S1 و S2 نوعی رابطه زمانی در نظر گرفت، این رابطه زمانی می‌تواند از نوع همزمانی، تقدم یا تاخر باشد. (فریزر، ۲۰۰۹) شماری از گفتمان‌نماهای زمانی عبارتند از:

«بعد (از)، سپس، حالا، مادامی که، به محض اینکه، پیش از، پس از، اکنون، نخست، قبل از، در آخر، سرانجام، بلافاصله، پس یا پیش از آن که، در این میان یا بین، از این یا زین پس، در ضمن، آنگاه، آن وقت، در ابتدا، زمانی که، بالاخره، نهایتاً، در نهایت، وقتی که».

فریزر (۲۰۰۶) معتقد است که در هر طبقه از این گفتمان‌نماهای فوق یک گفتمان‌نما اولیه^۱ اصلی وجود دارد و بقیه زیرگروه آن محسوب می‌شوند. این گفتمان‌نماهای اولیه در زبان انگلیسی عبارتند از: «then, so, and, but»

¹ primary

۳-۲. گفتمان‌نماهای تعدیل

از کارکردهای گفتمان‌نماهای گفتمان می‌توان به نقش تعدیل‌کنندگی آنها اشاره داشت. در واقع گفتمان‌نماهای تعدیل نوعی ابزار زبانی قلمداد می‌شوند که گویشوران آنها را در جهت عدم تعهد به گفته‌هایی یا عدم عضویت کامل در گروهی به کار می‌گیرند. به عبارتی دیگر، با اتکا بر گفتمان‌نماهای مذکور گوینده یا نویسنده عدم قطعیت خود را نسبت به گزاره‌های بیان شده مطرح می‌نماید. چنان‌که فریزر نیز بیان می‌کند، گویشوران از این گفتمان‌نماها در جهت تعدیل محتوا^۱ یا تعدیل نیرو^۲ بهره می‌برند. در هر یک از مثال‌های (۱) و (۲) دو گفتمان‌نما *almost* و *seems* به ترتیب به منظور تعدیل محتوا و تعدیل نیرو به کار رفته‌اند. فریزر دو مثال زیر را ارائه می‌کند که در آنها گفتمان‌نماهای تعدیل برای تعدیل محتوا و تعدیل نیرو به کار گرفته شده‌اند:

1. Peter's house is almost 100 feet wide.

- خانه پیتِر تقریباً ۱۰۰ فوت عرض دارد.

2. It seems that no one wants to go.

- به نظر می‌رسد هیچ کس نمی‌خواهد برود.

همان‌گونه که فریزر (۲۰۰۹) نیز اشاره می‌کند، افراد عامدانه از گفتمان‌نماهای تعدیل، به عنوان ابزار زبانی، استفاده می‌کنند تا تأثیری بر محتوای گزاره‌ای پیام و تعبیر آن بگذارند و یا نیروی آن را تعدیل کنند. به عبارتی دقیق‌تر، گوینده یا نویسنده با به کارگیری تعدیلگرها می‌تواند به تضعیف تعهد یا معنی گفته خود بپردازد، ابزارهای زبانی زیادی وجود دارند که می‌توانند نقش تعدیل‌کنندگی داشته باشند از جمله مقولات واژگانی، ساختارهای نحوی و مشخصه‌های زبرنجیری. دامنه کانون^۳ گفتمان‌نماهای تعدیل متفاوت است و می‌تواند شامل یک واژه، یک عبارت، کل جمله یا ابعاد کاربردشناختی پاره‌گفتارها نظیر نیروی غیربیانی^۴ یک پاره‌گفتار و یا تأثیر پس‌بیانی یا کنش تأثیری^۵ آن باشد. باید توجه داشت که گفتمان‌نماهای تعدیل تأثیری بر استنباط، استلزام یا پیش‌فرض گزاره‌ها ندارند. گویشور با استفاده از این نوع گفتمان‌نما نوعی ابهام و کلی‌گویی در گفته خود ایجاد می‌کند. بعضی از گفتمان‌نماهای تعدیل گزاره‌ای شامل موارد زیر هستند: «تقریباً، واقعاً، حدوداً، اساساً، خصوصاً، لزوماً، استثنائاً، در بیشتر موارد، به طور کلی، کلاً، به نوعی، عمدتاً، عیناً، کم‌وبیش، غالباً، اغلب، گاهاً (گاه‌گاه)، منحصرأ، خیلی، کمی، تا حدودی (تا حدی)، نسبتاً، اصولاً، نوعاً، و...». جدول (۱) نیز مبین گفتمان‌نماهای تعدیل نیروی غیربیانی است.

۳-۳. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به بررسی گفتمان‌نماهای سخنرانی‌های دو رئیس‌جمهور کشور ایران روحانی و رئیسی اختصاص دارد که به طور تصادفی براساس دوره ده ساله (۱۴۰۲-۱۳۹۲) ریاست جمهوری اسلامی ایران انتخاب شده‌اند. بر این اساس، تلاش شد متن‌های

¹ content mitigation

² force mitigation

³ focus

⁴ Illocutionary force

⁵ perlocutionary effect

سخنرانی رؤسای جمهور که در آرشیو صدا و سیما و شبکه‌های اطلاع‌رسانی قرار گرفته بودند، گردآوری شوند. اما این متن‌ها دقیقاً نوع نوشتاری سخنرانی‌ها نبودند.

جدول ۱.

گفتمان‌نماهای کاربردی غیربیانی در زبان انگلیسی (فریزر، ۲۰۰۶)

1. <u>One</u> just doesn't do that.	ضمایر غیرشخصی
2. I <u>must</u> ask you to sit down.	کنش تعدیلی ^۱
3. <u>Could you</u> speak a little louder?	کنش گفتاری غیرمستقیم ^۲
4. I <u>believe</u> that he is here.	عبارات مقدماتی ^۳
5. I can <u>possibly</u> do that.	قیدهای وجهی ^۴
6. It is <u>possible</u> that there is no water in the well.	صفات وجهی
7. The <u>assumption</u> is that you are going to go.	اسم‌های وجهی
8. John <u>might</u> leave now.	افعال وجهی
9. It <u>seems</u> that no one wants to go.	افعال معرفتی ^۵
10. <u>Didn't</u> harry leave? [I think Harry left]	جملات نفی ^۶
11. He's coming, <u>isn't he</u> ?	عبارات تأکیدی معکوس ^۷
12. The picnic is here, I <u>guess</u> .	ساخت معترضه ^۸
13. <u>If true</u> , we're in deep trouble.	بند شرطی ^۹
14. Many of the troops were <u>injured</u> . (by Ø)	مجهول بدون عامل ^{۱۰}
15. <u>Unless</u> the strike has been called off, there will be no trains tomorrow.	عبارات وابسته به شرط ^{۱۱}
16. I am <u>hoping</u> you will come.	صورت‌های استمراری
17. The mountains <u>should be</u> visible from here.	استنتاج غیرقطعی (محاطانه) ^{۱۲}
18. <u>If you don't mind me saying so</u> , your slip is showing.	اجازه تلویحی بند قطعی ^{۱۳}
19. His style is florid, <u>if that's the right word</u> .	بند شرطی به عنوان اظهار نظر فرازبانی ^{۱۴}

¹ hedged performative

² indirect Speech Acts

³ introductory phrases

⁴ modal adverbs

⁵ epistemic verbs

⁶ negation

⁷ reversal tag

⁸ parenthetic construction

⁹ If clause

¹⁰ agentless

¹¹ conditional subordinators

¹² tentative Inference

¹³ conditional clause

¹⁴ implying permission

20. Chomsky views cannot be reconciled with Piaget, if I understand him correctly.

بند شرطی برای بیان عدم قطعیت

21. He has an idea, a hypothesis, if you will, that you may find interesting.

اظہارنظر فرازبانی^۱

آنها عموماً خلاصه و یا شکل تغییر داده شده‌گونه گفتاری به کار گرفته شده در سخنرانی‌ها بودند. از این رو به منظور دستیابی به داده‌های خالص، تصمیم به گردآوری صورت‌های ویدیویی سخنرانی‌ها و متعاقب آن نوشتن متن‌ها گرفته شد تا بتوان به داده‌های دقیق‌تری دست یافت. سخنرانی‌های انتخاب شده برای دو رئیس‌جمهور شامل مصاحبه با شبکه‌های داخلی و خارجی و سخنرانی‌های انجام شده در کنفرانس‌ها و نشست‌های خارج از کشور است.

به منظور حفظ یکپارچگی، نشست‌های یکسان با موضوع مشابه انتخاب شد تا متون به لحاظ موضوعی همگن باشد. با توجه به اینکه نسبت تعداد گفتمان‌نماها به تعداد کل واژه‌ها در متون اهمیت دارد، پیکره‌ای مشتمل بر تعداد واژه متناسب انتخاب شدند. ابتدا، تعداد واژه‌های سخنرانی‌های رئیسی و سپس تعداد واژه‌های سخنرانی‌های روحانی مشخص شد.

در سخنرانی‌های رئیسی تعداد ۲۰۶۳۳ واژه به کار رفته و در سخنرانی‌های روحانی تعداد واژه‌ها ۲۰۲۶۱ می‌باشد. پس از تحلیل پیکره‌های انتخاب شده، گفتمان‌نماهای به کار رفته در سخنرانی و مصاحبه دو رئیس‌جمهور به لحاظ نوع و فراوانی و توالی مورد بررسی قرار می‌گیرند و با یکدیگر مقایسه می‌شوند. در مرحله بعد تفاوت به کارگیری گفتمان‌نماها توسط دو رئیس‌جمهور مورد بررسی مشخص می‌گردد.

جدول ۲.

فهرست سخنرانی و مصاحبه‌های رئیسی و روحانی

سخنرانی‌های روحانی		سخنرانی‌های رئیسی	
عنوان	تاریخ	عنوان	تاریخ
مصاحبه تلویزیونی	۱۳۹۶/۱۱/۰۲	گفتگوی تلویزیونی	۱۴۰۰/۰۶/۱۳
گفتگو با شبکه یک	۱۴۰۰/۰۵/۱۱	مصاحبه با شبکه یک	۱۴۰۰/۰۷/۲۶
مصاحبه با شبکه سی ان ان آمریکا	۱۳۹۷/۰۷/۰۴	مصاحبه با شبکه بی اس آمریکا	۱۴۰۱/۰۶/۳۰
نشست سران سیکا	۱۳۹۸/۰۳/۲۵	نشست سران سیکا	۱۴۰۱/۰۷/۲۱
سخنرانی سازمان ملل	۱۳۹۲/۰۷/۰۲	نشست دوما	۱۴۰۰/۱۰/۳۰
نشست خزر	۱۳۹۷/۰۵/۲۱	سخنرانی سازمان ملل	۱۴۰۱/۰۶/۲۹
نشست شانکهای	۱۳۹۷/۰۳/۲۰		

¹ metalinguistic comment

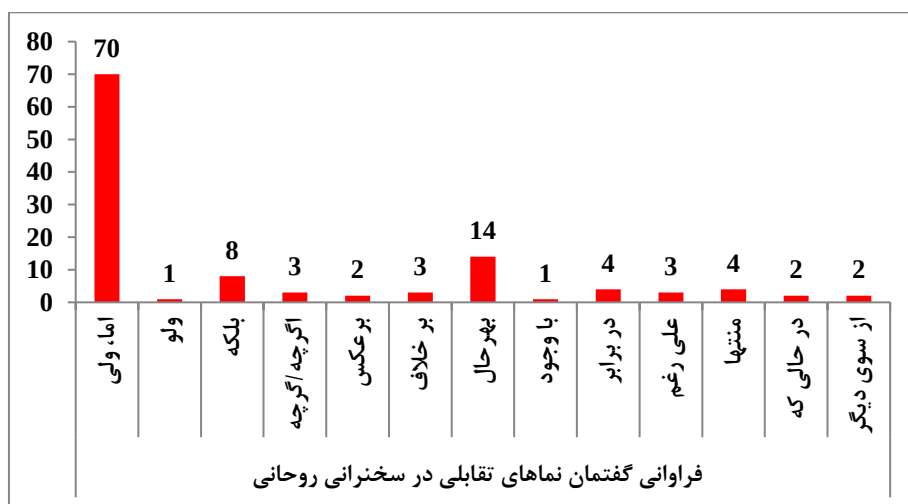
۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در بخش حاضر به بررسی انواع گفتمان‌نماهای به‌کارگرفته شده در سخنرانی‌های رئیسی و روحانی می‌پردازیم. گفتمان‌نماهای مذکور شامل دو دسته ربط‌دهنده پیام و گفتمان‌نماهای تعدیل می‌شوند که در ادامه پیرامون هر یک توضیحات لازم به‌همراه نمونه‌های برگرفته از پیکره ارائه خواهد شد.^۱

۴-۱. گفتمان‌نماهای ربط‌دهنده پیام

۴-۱-۱. گفتمان‌نماهای تقابلی

نمودار (۱) بیانگر نوع و میزان فراوانی گفتمان‌نماهای تقابلی در سخنرانی روحانی است. گفتمان‌نمای تقابلی و اولیه «اما، ولی» با ۷۰ وقوع، بیشترین فراوانی را داشته است. همچنین در مقایسه با دیگر گفتمان‌نماهای تقابلی، گفتمان‌نماهای تقابلی «به‌هر حال» و «بلکه» به ترتیب با ۱۴ و ۸ وقوع، بیشترین فراوانی را داشتند.

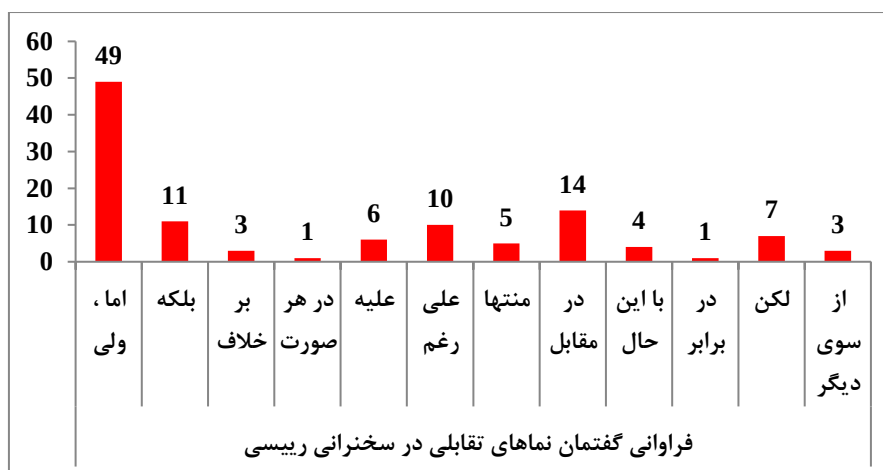

نمودار ۱.

فراوانی گفتمان‌نماهای تقابلی در سخنرانی روحانی

بر اساس نمودار (۲)، گفتمان‌نمای تقابلی «اما، ولی» با ۴۹ وقوع، بیشترین فراوانی را در بین همه گفتمان‌نماهای تقابلی در سخنرانی‌های رئیسی داشته است. پس از آن، گفتمان‌نماهای تقابلی، «در مقابل» با ۱۴ وقوع، و «بلکه» با ۱۱ وقوع، بیشترین فراوانی را داشتند.

^۱ لازم به ذکر است که در این پژوهش مسئله مربوط به ترتیب و توالی گفتمان‌نماها به جهت کمبود فضا حذف و به پژوهش دیگری موکول شده است.

نمودار ۲.

فرآوانی گفتمان‌نماهای تقابلی در سخنرانی رئیس

همان‌گونه که در بخش (۲) به آن پرداخته شد، در یک زنجیره از اجزای گفتمان که به صورت S2-S1 هستند (و هر کدام حاوی پیام کاملی نیز می‌باشند)، گفتمان‌نما عبارت و یا کلمه‌ای است که در ابتدای S2 قرار می‌گیرد و بیانگر یک نوع رابطه (معنایی) بین S2 و S1 می‌باشد. از این‌رو، گفتمان‌نماها نقشی پیونددهنده بین دو پاره‌گفتار را دارا هستند و در فرمولی کلی به شکل S1.DM+S2 جای می‌گیرند. در ادامه انواع گفتمان‌نماها به همراه نمونه‌های از هر کدام مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. گفتمان‌نماهای تقابلی، بیانگر تضاد یا تقابل میان دو پاره‌گفتار متوالی هستند، چنان‌که در نمونه‌های زیر مشاهده می‌شود:

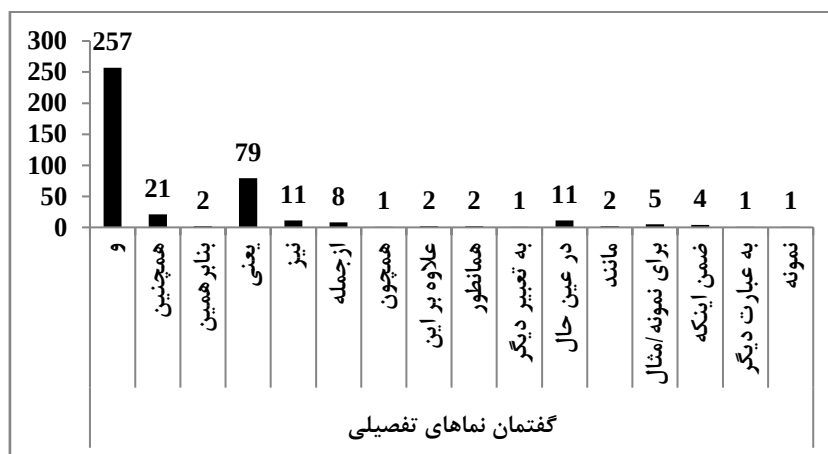
۳. [پانزده گزارش بین‌المللی انرژی اتمی پایبندی ایران به تعهدات خود را تایید کرده است] S1 [اما] DM [آمریکا به تعهد خود که لغو تحریم‌هاست عمل نکرده است]. S2 (رئیس، نشست سازمان ملل متحد)

۴. [همه تلاش‌ها بر این است که روز به روز قاچاق کم بشه قاچاق رو از بیست میلیارد رساندیم به دوازده میلیارد،] S1 [ولی] DM [دوازده میلیارد خیلی زیاد است یک میلیارد آن هم زیاد است] S2 (روحانی، مصاحبه تلویزیونی)

در هریک از مثال‌ها (۳) و (۴) به ترتیب گفتمان‌نمای تقابلی «اما» و «ولی» در جایگاه ابتدایی جمله S2 قرار دارد و میان دو جمله مورد نظر، رابطه تقابل ایجاد کرده است. در مثال (۳) رئیس به نظر می‌رسد با بکار بردن [اما] سعی در تأکید بر متمایز کردن آمریکا در جریان برجام دارد. در مثال (۴) روحانی با بکار بردن [ولی] در میان دو جمله در پیام خود ایجاد تضاد می‌کند یعنی ابتدا این نکته که قاچاق را کم کرده است را بیان می‌کند سپس بلافاصله آن را محدود می‌کند که حتی این مقدار قاچاق هم زیاد است. به نظر می‌رسد استفاده از این گفتمان‌نماها که حاوی تضاد و تقابل هستند می‌تواند به عنوان راهی برای کاهش شدت یک ادعا یا ایجاد انعطاف در سخنانشان باشد. فرآوانی بالای دو گفتمان‌نمای [اما] و [ولی] می‌تواند بیانگر این باشد که دو رئیس‌جمهور تمایل دارند دیدگاه‌های متناقض را مطرح کنند و یا جنبه‌های مختلفی از یک مساله را برجسته کنند.

۴-۱-۲. گفتمان‌نماهای تفصیلی

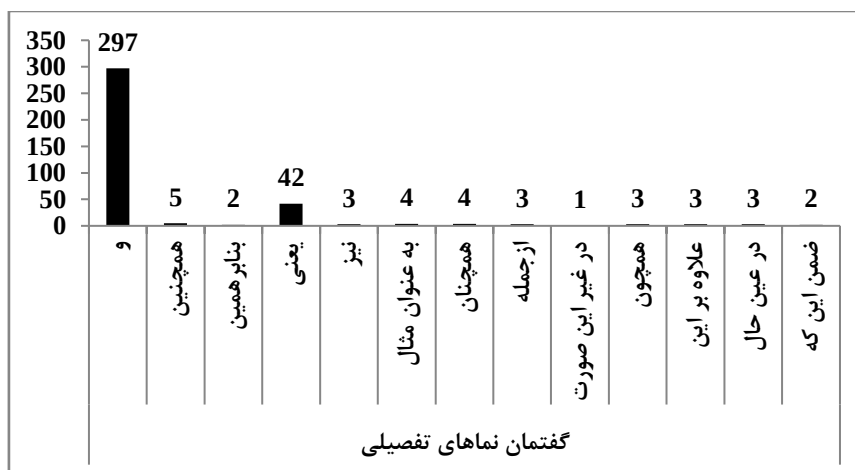
داده‌های موجود در نمودار (۳) نشان می‌دهد که گفتمان‌نمای اولیه «و» با ۲۵۷ وقوع، در بین تمام گفتمان‌نماهای تفصیلی بیشترین فراوانی در سخنرانی‌های روحانی را داشته است. دیگر گفتمان‌نمای تفصیلی پربسامد در سخنرانی‌های روحانی گفتمان-نمای «یعنی» با ۷۹ وقوع و گفتمان‌نمای تفصیلی «همچنین» با ۲۱ وقوع هستند.

نمودار ۳.

فراوانی گفتمان‌نماهای تفصیلی در سخنرانی‌های روحانی

بر اساس داده‌های نمودار (۴) گفتمان‌نمای «و» با ۲۹۷ وقوع، بیشترین فراوانی در بین تمام گفتمان‌نماهای تفصیلی در سخنرانی رئیس دارد. همچنین گفتمان‌نمای تفصیلی «یعنی» با ۴۲ وقوع، در رتبه‌ی دوم فراوانی قرار دارد.

نمودار ۴.

فراوانی گفتمان‌نماهای تفصیلی در سخنرانی رئیس

گفتمان‌نماهای تفصیلی به عنوان رابط در جملات به کار می‌روند تا جمله قبلی را توصیف کنند و یا توضیحی در مورد آن بدهند. این گفتمان‌نماها معمولاً حاوی اطلاعات اضافی هستند.

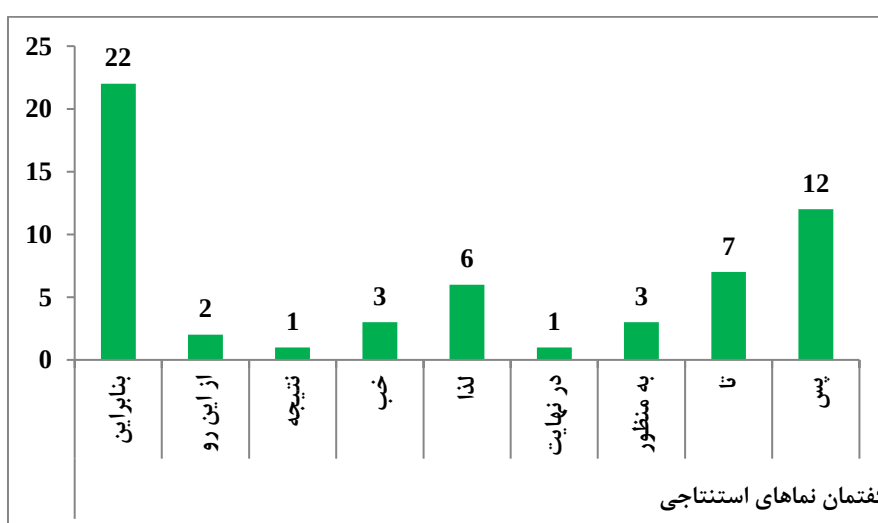
۵. [تحریم علیه ایران از سال ۱۹۵۱ شروع شد] S2 یعنی DM [از زمان ملی شدن صنعت نفت آغاز گردید] S2. (رئییسی، نشست سازمان ملل متحد)

۶. [حقوق اولیه فلسطینیان به طور فاجعه باری نقض می‌شود] S1 و DM [آنها از بازگشت به خانه محل تولد و دسترسی به سرزمین مادری محروم هستند] S2. (روحانی، نشست سازمان ملل)

در مثال‌های (۵) و (۶) به ترتیب گفتمان‌نماهای و و یعنی در ابتدای پاره‌گفتار S2 قرار می‌گیرند و به همراه پاره‌گفتار مذکور اطلاعات اضافی در خصوص پاره‌گفتار S1 به مخاطب منتقل می‌کنند. در مثال (۵) رئییسی از گفتمان‌نمای [یعنی] برای شفاف‌سازی و هدایت مخاطب به سمت و سویی معین استفاده می‌کند. در مثال (۶) روحانی از گفتمان‌نمای [و] به منظور ایجاد ارتباط میان گزاره‌ها استفاده کرده‌است. فراوانی بالای گفتمان‌نمای تفصیلی [و] در گفته‌های دو رئیس‌جمهور می‌تواند بیانگر تأکید بر همبستگی مفاهیم، تقویت استدلال‌ها و ایجاد انسجام در گفته‌هایشان باشد.

۴-۳. گفتمان‌نماهای استنتاجی

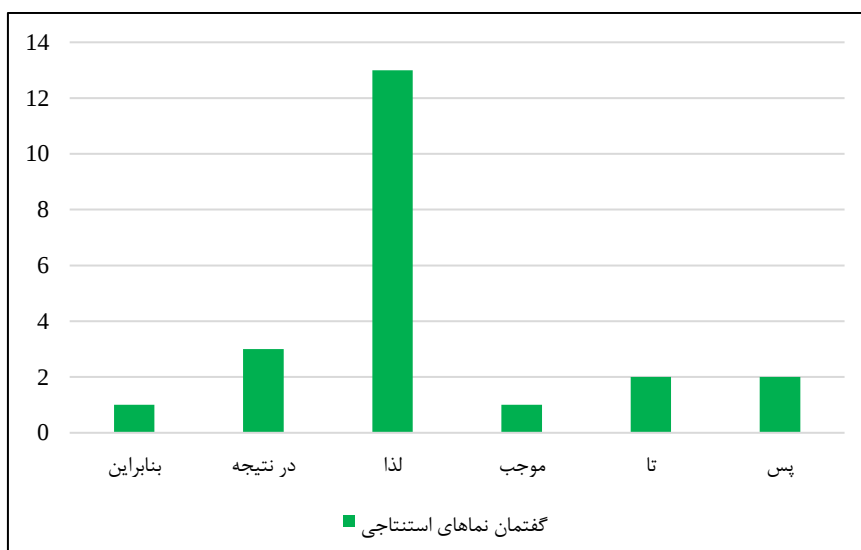
داده‌های موجود در نمودار (۵) نشان می‌دهد که در سخنرانی‌های روحانی گفتمان‌نمای «بنابراین» با ۲۲ وقوع، بیشترین فراوانی را به عنوان گفتمان‌نمای استنتاجی داشته است. دو گفتمان‌نمای «پس» و «تا» به ترتیب با ۱۲ و ۷ وقوع در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

نمودار ۵.

فراوانی گفتمان‌نماهای استنتاجی در سخنرانی روحانی

براساس داده‌های نمودار (۶)، گفتمان‌نمای استنتاجی «لذا» با ۱۳ وقوع بیشترین فراوانی را در سخنرانی‌های رئییسی نشان می‌دهد، در حالی که این گفتمان‌نما، گفتمان‌نمای اولیه در طبقه گفتمان‌نماهای استنتاجی نیست. گفتمان‌نماهای «در نتیجه» و «پس» به ترتیب با ۳ و ۲ وقوع، در رتبه‌های دوم و سوم فراوانی در سخنرانی‌های رئییسی قرار دارند.

نمودار (۶)

فراوانی گفتمان‌نماهای استنتاجی در سخنرانی‌های رئیسی

گفتمان‌نماهای استنتاجی رابط بین دو پاره‌گفتار S1 و S2 هستند به گونه‌ای که S1 دربردارنده علت، و S2 نتیجه را در خود جای داده است:

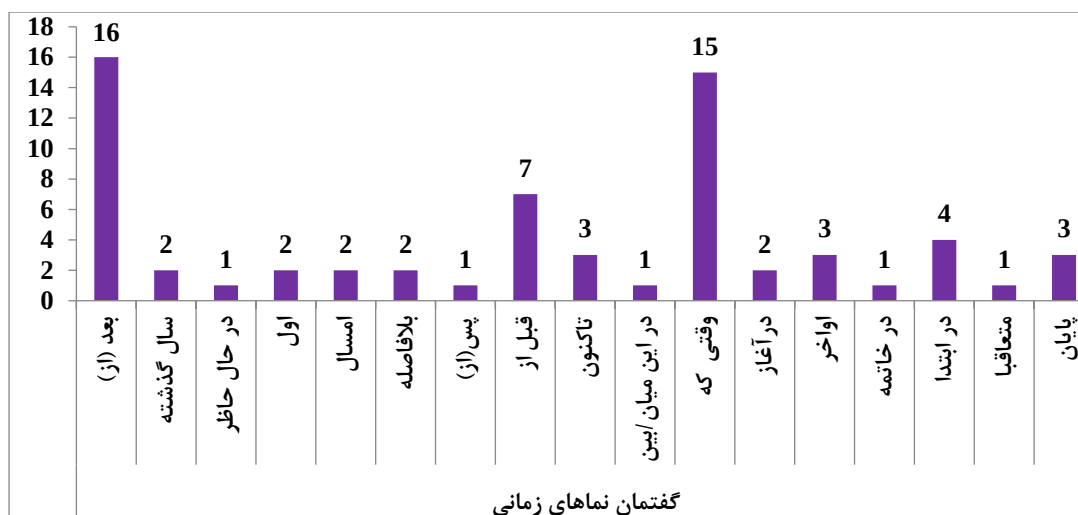
۷. [ما ابایی نداریم از این قضیه، می‌گیم دارن ظلم می‌کنند به مردم لبنان] S1 لذا DM [جمهوری اسلامی کشور مستقل، با شهادت و با شجاعتی است]. S2. (رئیس، مصاحبه با شبکه بی‌اس آمریکا)

۸. [در سه سال اخیر ۱۱۶ میلیارد دلار کمتر از اونچه لازم بوده نفت فروختیم خب این شرایط برای ما به وجود آمد] S1 بنابراین DM [تو این شرایطی که شما می‌بینید مال بعد از ۹۷ است]. S2. (روحانی، مصاحبه تلویزیونی)

در هر یک از نمونه‌های (۷) و (۸) به ترتیب گفتمان‌نماهای «لذا» و «بنابراین» مبین پاره‌گفتاری (S2) هستند که در نتیجه S1 حاصل می‌شود. در مثال (۷) رئیسی با بکار بردن گفتمان‌نمای استنتاجی [لذا] سعی در پیش بردن گفته‌ی خود در قالب منطقی و نتیجه‌گیری محور دارد. روحانی در مثال (۸) از گفتمان‌نمای استنتاجی [بنابراین] برای تقویت استدلال اش بهره‌برده است و به نوعی به نظر می‌رسد سعی در متقاعد کردن مخاطب دارد.

۴-۱-۴. گفتمان‌نماهای زمانی

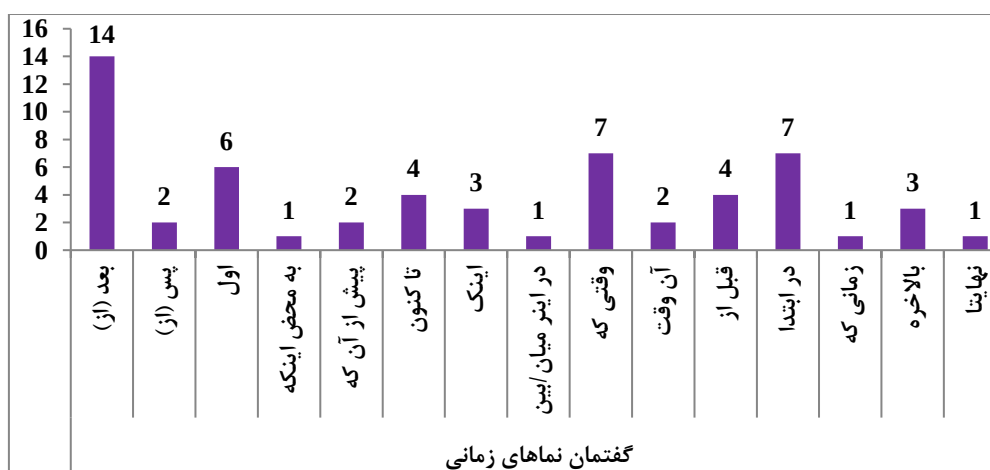
همان‌گونه که در نمودار (۷) مشاهده می‌شود، گفتمان‌نمای «الان» با ۱۸ وقوع، بیشترین فراوانی را در بین گفتمان‌نماهای زمانی دارد. دیگر گفتمان‌نماهای زمانی پرکاربرد در سخنرانی‌های روحانی، «بعد» و «وقتی» به ترتیب با ۱۶ و ۱۵ وقوع هستند.

نمودار ۷.

فراوانی گفتمان‌نماهای زمانی در سخنرانی روحانی

بر اساس نمودار (۸)، بیشترین فراوانی در بین گفتمان‌نماهای زمانی در سخنرانی‌های رئیسی متعلق به «الان» با ۲۹ وقوع است، هرچند گفتمان‌نمای مذکور گفتمان‌نمای اولیه در طبقه گفتمان‌نماهای زمانی نیست. دیگر گفتمان‌نماهای پرکاربرد شامل «امروز» و «حالا» به ترتیب با ۲۶ و ۱۵ وقوع هستند.

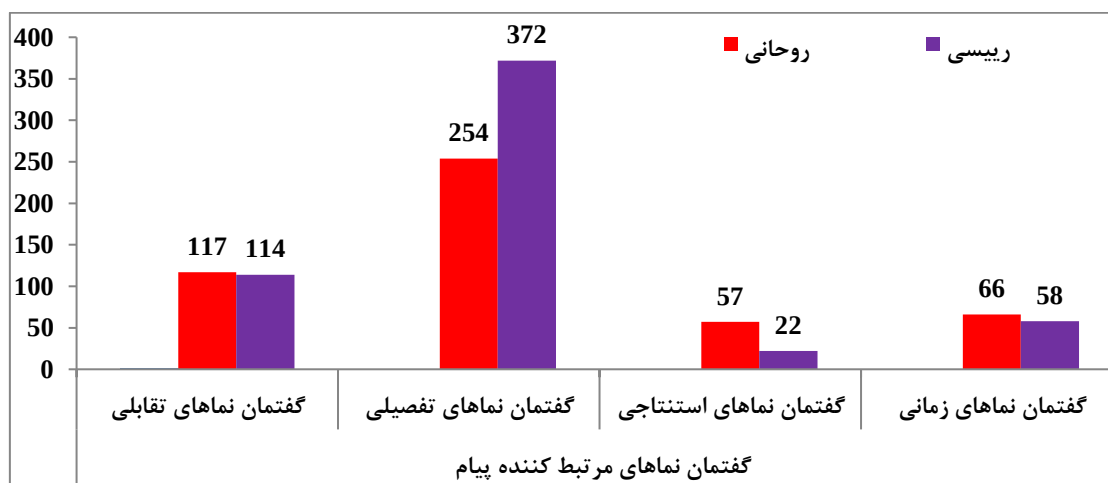
نمودار ۸.

فراوانی گفتمان‌نماهای زمانی در سخنرانی‌های رئیسی

گفتمان‌نماهای زمانی بیانگر توالی زمانی در جمله‌ها و پاره‌گفتارها هستند و پیونددهنده رویدادهای بیان شده در S1 و S2 هستند. در واقع، این گفتمان‌نماها معمولاً توالی زمانی دو رویداد یا دو موضوع را نشان می‌دهند. در هریک از موارد (۹) و (۱۰) به ترتیب، گفتمان‌نماهای پس از و بعد مبین تاخر و تقدم زمانی در رخدادها موجود در گزاره‌های S1 و S2 هستند:

۹. پس از فروپاشی اتحادیه جماهیر شوروی DM [همکاری کشورهای ساحلی با امضای کنوانسیون محیط زیست تهران آغاز شد [S1 [که به اعلامیه ۲۵ ماده‌ای به عنوان اولین سند سیاسی منعقد شده میان ۵ کشور انجامید نشست. S2 (رئییسی، اجلاس خزر) ۱۰. [به هر حال ما تحقیقاتی که داریم انجام می‌دهیم و افرادی که دستگیر شدند S1 بعد DM [دقیق‌تر این رو اعلام خواهیم کرد که چگونه با کی به چه صورت این‌ها کمک می‌گرفتند S2. (روحانی، مصاحبه با سی ان ان) در مثال (۹) رئییسی با کاربرد گفتمان‌نمای زمانی [پس از] به بیانات سیاسی خود انسجام می‌بخشد و با ذکر دوره یعنی پس از فروپاشی اتحادیه جماهیر شوروی، در گفته‌های خود چارچوب زمانی ایجاد می‌کند. به نظر می‌رسد روحانی در مثال (۱۰) با گفتمان‌نمای زمانی [امروز] و [حالا] تأکید بر ضرورت اقدام‌های دولت می‌کند و ایجاد حس فوریت در مخاطب می‌کند. گفتمان‌نماهای مورد استفاده در سخنرانی‌های رئییسی و روحانی، با یکدیگر مقایسه می‌شوند. در نمودار (۹)، فراوانی کاربرد گفتمان‌نماهای ربط‌دهنده پیام در سخنرانی رئییسی و روحانی ارائه شده است.

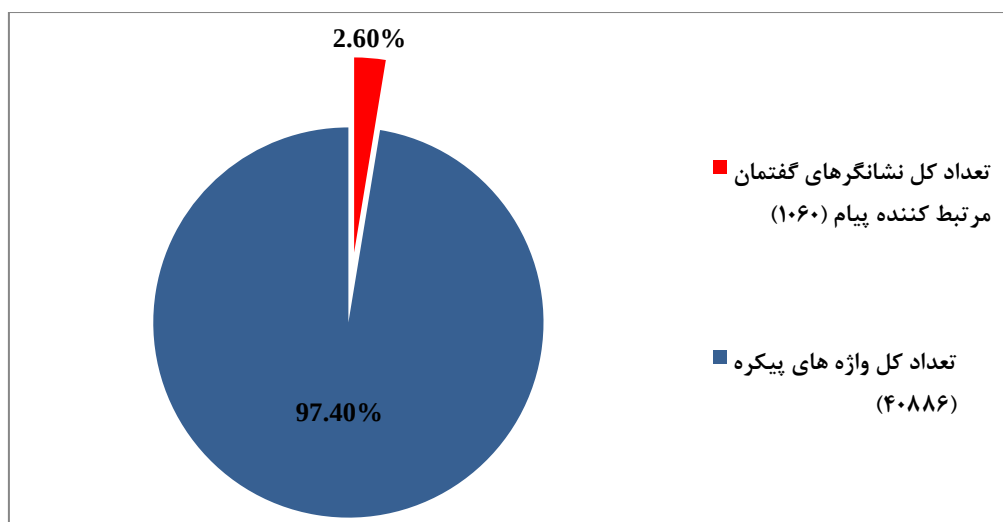
با توجه به نمودار (۹)، رئییسی از گفتمان‌نماهای زمانی، تفصیلی و تقابلی بیشتری نسبت به روحانی استفاده کرده است؛ هرچند تفاوت میان گفتمان‌نماهای تقابلی معنادار نیست. به هر حال، گفتمان‌نماهای استنتاجی روحانی برتری عددی دارد. با توجه به فراوانی بالای گفتمان‌نمای استنتاجی در سخنان روحانی نسبت به فراوانی پایین آن در سخنان رئییسی می‌توان گفت استفاده زیاد گفتمان‌نمای استنتاجی نشان‌دهنده تمایل به سبکی سازمان‌یافته و منطقی‌تری است جایی که روحانی تأکید دارد بر این که اظهارات‌اش نتیجه‌گیری مشخصی را دنبال می‌کنند، رئییسی که کمتر از این گفتمان‌نماها استفاده می‌کند ممکن است سبک گفتاری مردمی‌تر و ساده‌تری داشته باشد که در آن انتقال پیام بدون پیچیدگی و استدلال زیاد صورت بگیرد.

نمودار ۹.

فراوانی کاربرد گفتمان‌نماهای ربط‌دهنده آقایان رئییسی و روحانی

تعداد کل گفتمان‌نماهای هر دو رئیس‌جمهور، نسبت به کل واژه‌های پیکره نیز محاسبه شده و در نمودار (۱۰) قابل مشاهده است. نمودار (۱۰) حاکی از آن است که در پیکره مورد بررسی با حجم ۴۰۸۹۳ واژه، تنها ۱۰۶۰ واژه (معادل ۲/۶۰ درصد کل واژه‌های پیکره) گفتمان‌نماهای ربط‌دهنده استفاده شده‌اند.

نمودار ۱۰.

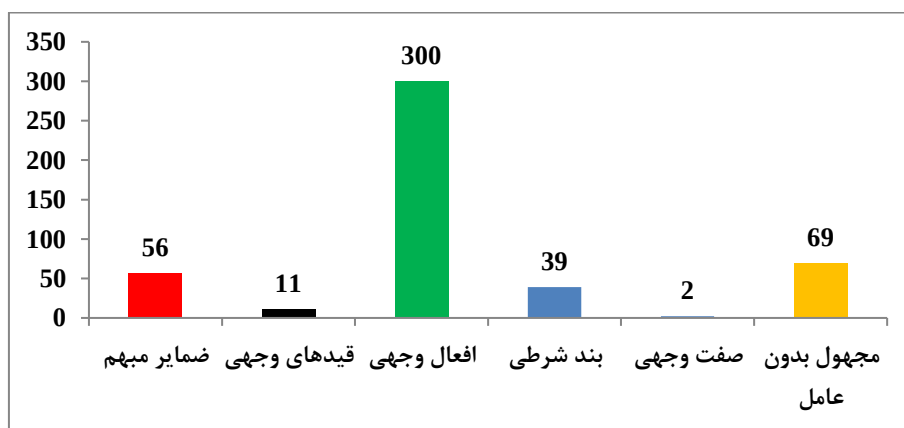
نسبت کل گفتمان‌نماهای ربط‌دهنده پیام به کل پیکره (برحسب درصد)

۲-۴. گفتمان‌نماهای تعدیل

در بخش (۲) چنین بیان شد که گویشوران با استفاده از گفتمان‌نماهای تعدیل میزانی از عدم قطعیت و ابهام را در گفته خود ایجاد می‌کند تا از شدت گفته خود کاسته و نیروی غیربیانی را تعدیل نماید. بررسی داده‌ها نشان می‌دهد که روحانی و رئیسی هر دو از گفتمان‌نماهای تعدیلی گزاره‌ای و پس‌بیانی در کلام خود استفاده کرده‌اند.

۱-۲-۴. گفتمان‌نماهای تعدیل غیربیانی

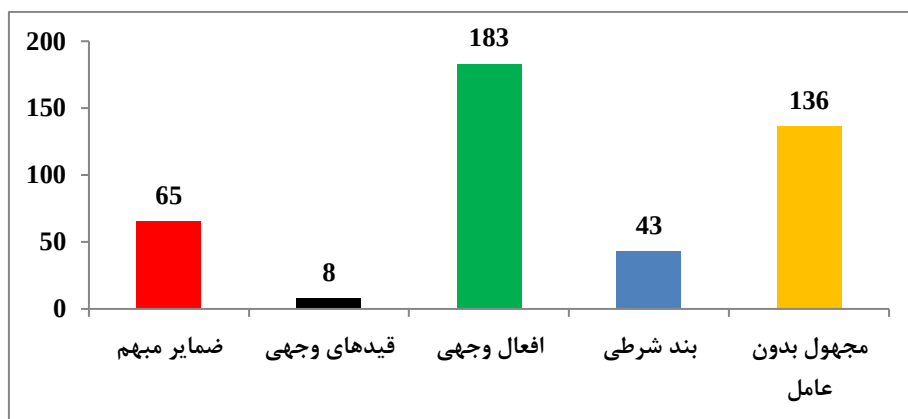
داده‌های نمودار (۱۱) حاکی از آن است که در سخنرانی روحانی استفاده از افعال وجهی با ۲۲۷ وقوع، بیشترین فراوانی را در بین همه گفتمان‌نماهای تعدیلی داشته است. مجهول بدون عامل با ۶۹ وقوع، و ضمائر مبهم با ۵۶ وقوع، دیگر گفتمان‌نماهای پربسامد در سخنرانی‌های روحانی هستند. در سخنرانی‌های روحانی، صفت وجهی با ۲ وقوع، کمترین بسامد را داشته است.

نمودار ۱۱.

فراوانی گفتمان‌نماهای تعدیلی غیربیانی در سخنرانی روحانی

نمودار (۱۲) نشان می‌دهد که استفاده از افعال وجهی با ۱۵۱ وقوع بیشترین فراوانی را در بین گفتمان‌نماهای تعدیلی در سخنرانی‌های رئیسی دارد. همچنین، مجهول بدون عامل با ۱۳۶ وقوع، و ضمیرهای مبهم با ۶۵ وقوع در رتبه‌های بعدی قرار دارند. قیدهای وجهی نیز با ۸ وقوع کمترین فراوانی را دارند.

نمودار ۱۲.

فراوانی وقوع گفتمان‌نماهای تعدیلی غیربیانی در سخنرانی رئیسی

گفتمان‌نماهای تعدیل غیربیانی مقوله‌های مختلفی را شامل می‌شوند که از میان آنها می‌توان به کاربرد ضمیر غیرشخصی یا مبهم اشاره داشت. در مثال‌های (۱۱) و (۱۲) به ترتیب، گوینده با استفاده از عناصر چون «برخی، هرکسی» به نوعی ایجاد ابهام ایجاد کرده، و از اشاره به شخص یا گروه خاص طفره رفته است.

۱۱. از ابتدای بحران و از زمانی که برخی از بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی با سرازیر کردن منابع تسلیحاتی و اطلاعاتی و تقویت گروه‌های افراطی سعی در نظامی کردن این بحران داشته‌اند. (روحانی، سازمان ملل)

۱۲. این‌ها به مجازات نرسند بی‌عدالتی و ظلم در دنیا رواج خواهد کرد یعنی هر کسی ممکنه دست به جنایتی بزنه. (رئیسی، مصاحبه با تلویزیون)

در مثال (۱۱) روحانی با استفاده از ضمیر مبهم «برخی»، عامل اصلی و واقعی را در هاله‌ای از ابهام قرار می‌دهد. در مثال (۱۲) رئیسی با بکار بردن ضمیر غیرشخصی و فعل وجهی «ممکن است»، در ابتدا به عامل اصلی عمومیت می‌بخشد و سپس با بیان «ممکن است»، به نوعی انعطاف‌پذیری در گفته‌های خود ایجاد می‌کند.

به منظور بیان تردید، فرض و احتمال، یکی دیگر از ابزارهای تعدیل‌کننده، قیدهای وجهی هستند. در مثال‌های (۱۳) و (۱۴) گوینده از قیدهای وجهی «احیاناً» و «شاید» برای ایجاد تردید و احتمال و ابهام‌گویی استفاده کرده است:

۱۳. در این مدت احیاناً مشکلی اخلاقی واقع بشه حتماً با مسئولین یا بنده خودم با مردم در میون می‌گذاریم که مردم در جریان نحوه در واقع کار قرار بگیرند (رئیسی، مصاحبه با تلویزیون)

۱۴. این قاچاقی که گفته می‌شود یک بخش اون شاید به کسی بگه این قاچاق نیست چون این موارد مواردی هست که ممکن است مسافری حمل کنه. (روحانی، مصاحبه با تلویزیون)

در مثال‌های (۱۳) و (۱۴) دو رئیس‌جمهور با کاربرد قیدهای وجهی از قطعیت گفته‌های خود می‌کاهند. کاربرد افعال وجهی نیز شیوه دیگری از بیان تردید، فرض و احتمال است، چنان‌که در نمونه‌های (۱۵) و (۱۶) در قالب فعل‌های «ممکن است» و «می‌تواند» ظاهر می‌شود.

۱۵. مردمی که می‌خوان زندگیشون اداره بشه نیازمندی‌های خودشون رو تامین کنند ممکن است هزینه بیشتری پرداخت کنند. (مصاحبه سی‌ان‌ان، روحانی)

۱۶. تجربه نشان داده است که اندیشه ناب اسلامی می‌تواند زمینه بسیار خوبی برای تجربه کشورها باشد. (دومای روسیه، رئیسی) در مثال (۱۵) و (۱۶) دو رئیس‌جمهور با کاربرد فعل‌های وجهی «ممکن است» و «می‌تواند»، به نوعی عدم قطعیت و انعطاف‌پذیری در تصمیم‌گیری را نشان می‌دهند.

همان‌طور که قبلاً اشاره شد، کاربرد افعال معرفتی، ابزاری برای تعدیل نیروی غیربیانی است. گوینده در مثال‌های (۱۷) و (۱۸) با استفاده از افعال معرفتی «فکر کردن و به نظر رسیدن»، به درجات مختلف، گفته خود را تعدیل کرده است. این افعال، با درجه اطمینان و تعهد متفاوت، باعث تعدیل گفتار می‌شوند:

۱۷. اختلاف نظرها شکافش زیاد هست این مسئله برای مردم من فکر نمی‌کنم به وحدت ملی ما کمک بکنه. (روحانی، مصاحبه تلویزیون)

۱۸. پیشنهاداتی هست انتقاداتی هست نظراتی هست من هم به نظرم می‌رسه ما این بحث رو نباید ازش وحشت داشته باشیم. (رئیسی، مصاحبه تلویزیون)

در مثال (۱۷) و (۱۸) هر دو رئیس‌جمهور با به‌کار بردن افعال معرفتی از بیان عقیده صریح خود طفره می‌روند و به نوعی در گفته‌های خود انعطاف ایجاد می‌کنند. در مثال (۱۷) «فکر نمی‌کنم» نشان دهنده این است که روحانی نمی‌خواهد مستقیماً اختلاف نظرهای زیاد را رد کند بلکه آن را غیرمحتمل جلوه می‌دهد. با این کار از ساختار زبانی ملایم‌تری استفاده می‌کند که همچنان مخالفت را نشان می‌دهد. رئیسی در مثال (۱۸) با استفاده از «به نظرم می‌رسه» نظر خود را بدون تعهد کامل بیان می‌کند و این گونه نشان می‌دهد که اطلاعات هنوز قطعی نیست و نتیجه‌گیری کامل امکان‌پذیر نیست.

یکی دیگر از راهبردهای ابهام‌گویی استفاده از افعال مجهول بدون ذکر فاعل است که در سخنرانی‌های روحانی مورد استفاده قرار گرفته است. در مثال‌های (۱۸) و (۱۹) گوینده با استفاده از صورت‌های «نقض می‌شود» و «غار می‌شد»، نیروی غیربیانی گفته خود را کاهش داده است و:

۱۹. وقتی موزه‌های سوریه غارت می‌شد اشیای عتیقه رو از تروریست‌ها می‌خریدند و به تروریست‌ها سلاح می‌رساندند. (مصاحبه سی‌ان‌ان)

گاهی نیز سخن‌گویان به طور همزمان از چند گفتمان‌نمای غیربیانی استفاده می‌کنند، چنان‌که در مثال‌های (۲۰) و (۲۱) به طور همزمان از ضمائر مبهم، افعال وجهی و قید وجهی در بیان یک جمله استفاده شده است.

۲۰. خوشبختانه درآمد ارزی‌مون خیلی بیشتر از مخارج ارزی ماست اگر به طور حدوداً بگم در سال ۹۶ تا پایان سال حدود ۹۰ میلیارد دلار درآمد خواهیم داشت. (مصاحبه روحانی با تلویزیون)

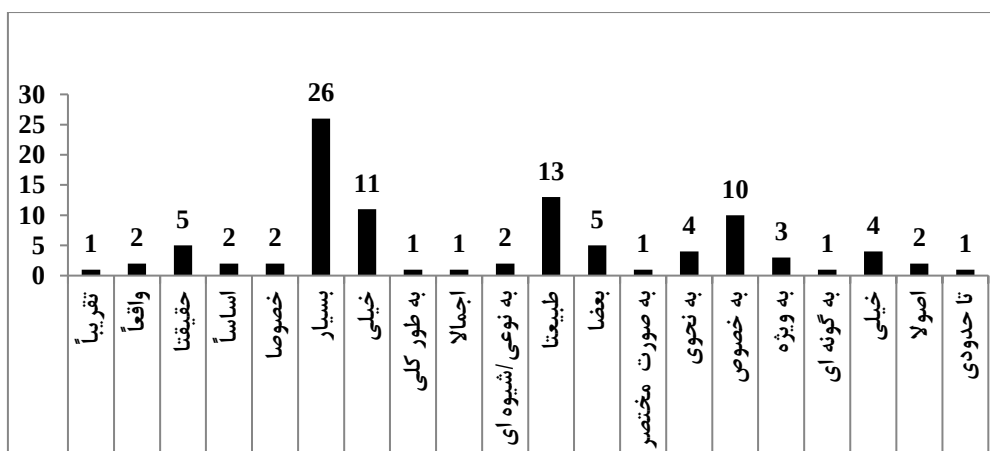
۲۱. زنان امروز جامعه اسلامی نقش آفرین هستند من به نظرم بعضاً بعضی‌ها از این نقش آفرینی زن‌های ما عصبانی باشند. (مصاحبه بی‌اس، رئیسی)

همانطور که در مثال (۲۰) مشاهده می‌شود، گوینده پس از جمله‌ی «خوشبختانه درآمد ارزی‌مون خیلی بیشتر از مخارج ارزی ماست»، با استفاده از بند شرطی، قید وجهی، و فعل وجهی، سعی در تعدیل گفته خود دارد و به منظور تعدیل هرچه بیشتر از چند راهبرد تعدیلی به طور همزمان بهره می‌گیرد.

۴-۲-۲. گفتمان‌نماهای تعدیل گزاره

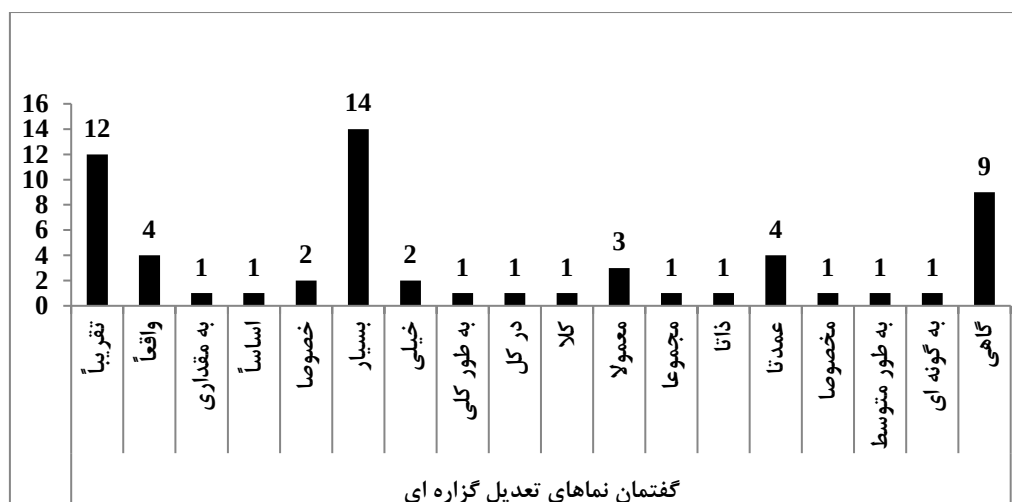
طبق داده‌های نمودار (۱۳) از بین گفتمان‌نماهای تعدیلی گزاره‌ای، «بسیار» با ۲۶ وقوع بیشترین فراوانی را دارد. همچنین «طبیعتاً» با ۱۳ وقوع، و «خیلی» با ۱۱ وقوع، دیگر گفتمان‌نماهای پروجو هستند.

با توجه به نمودار (۱۴)، در سخنرانی‌های روحانی گفتمان‌نمای «بسیار» با ۱۴ وقوع بیشترین فراوانی را در بین گفتمان‌نماهای گزاره‌ای داشته است. گفتمان‌نمای «تقریباً» با فراوانی ۱۲، دیگر گفتمان‌نمای پر کاربرد بوده است. در بعضی از سخنرانی‌های روحانی کاربرد گفتمان‌نمای گزاره‌ای تعدیلی صفر بوده است. بررسی و تحلیل سخنرانی‌های روحانی مشخص کرد که هر دو نوع گفتمان‌نمای گزاره‌ای و غیربیانی به میزان متفاوتی مورد استفاده قرار گرفته‌اند.

نمودار ۱۳.

فراوانی گفتمان‌نماهای تعدیلی گزاره‌ای در سخنرانی‌های رئیسی

نمودار ۱۴.

فراوانی گفتمان‌نماهای تعدیلی گزاره‌ای در سخنرانی روحانی

گفتمان‌نماهای تعدیل گزاره‌ای، معمولاً با تمرکز کانون خود بر واژه، بخشی از جمله یا کل آن را تعدیل می‌کنند. چنان‌که در نمونه‌های (۲۳) و (۲۴) مشاهده می‌شود در مثال (۲۳) گوینده سعی دارد با کاربرد گفتمان‌نما تعدیل گاهی بار منفی عقب افتادن توافقات دولت را که ممکن است است ماه‌ها طول بکشد را بکاهد و آن را به رخداد گهگاهی تخفیف دهد.

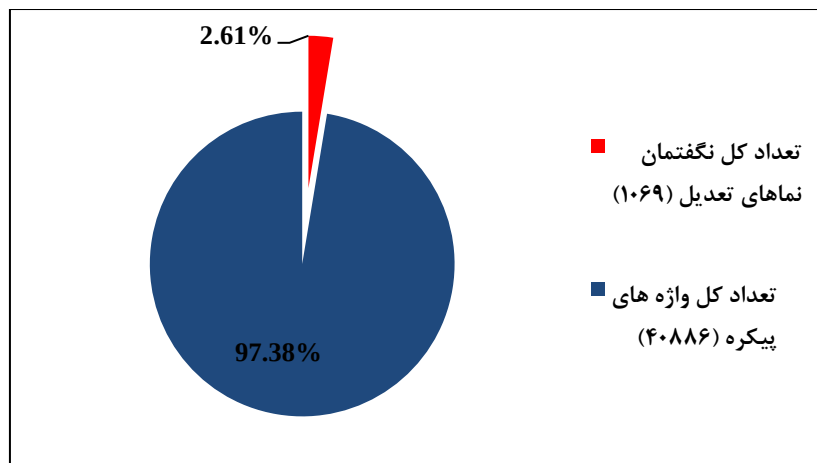
۲۳. بعد از توافق دولت‌ها چند ماه عقب هستند DM [گاهی]، کانون [ماه‌ها] عقب هستند. (مصاحبه تلویزیون، روحانی)

۲۴. اون چیزی که به عدالت نزدیک‌تر است و می‌تونه گرانی رو به دنبال نداشته باشه و در این میان مردم تنها نموند و مشکلی [خصوصاً] کانون [برای خانواده‌های نیازمند] نباشه این حمایت مالی از مردم توسط دولت کاملاً انجام می‌گیره. (رئیس، مصاحبه تلویزیونی)

در جمله ۲۴، کانون گفتمان‌نمای تعدیلی خصوصاً، «خانواده نیازمند» است. گوینده با به‌کارگیری این گفتمان‌نما سعی در تعدیل معنای فعل خود را دارد زیرا اسم مردم دارای یک عمومیت است اما گوینده با استفاده از گفتمان‌نمای خصوصاً این عمومیت را کاهش می‌دهد و به شکل خانواده نیازمند آن را تعدیل می‌کند.

به منظور مقایسه فراوانی گفتمان‌نماهای تعدیلی در سخنرانی آقایان رئیسی و روحانی، میزان گفتمان‌نماها در نمودار (۱۵)

ترسیم شده است:

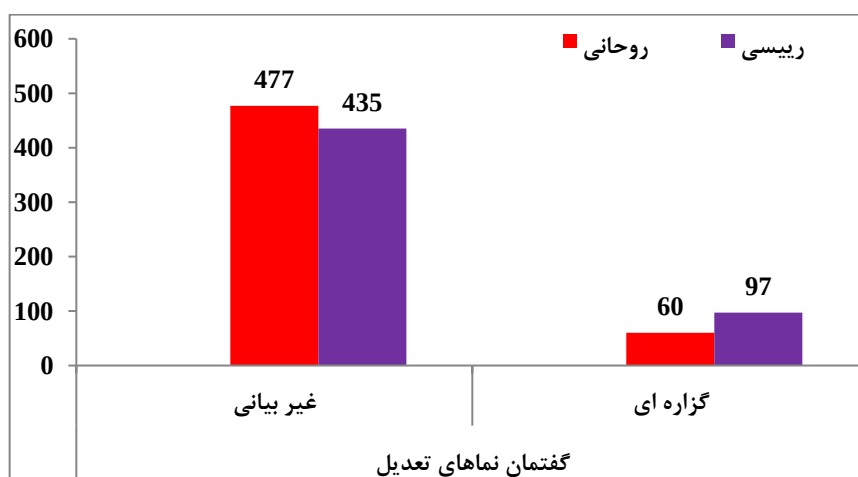

نمودار ۱۵.

فراوانی گفتمان‌نماهای تعدیلی در سخنرانی‌های دو رئیس‌جمهور

نمودار (۱۵) حاکی از آن است که روحانی از گفتمان‌نماهای تعدیلی بیشتری نسبت به رئیسی استفاده کرده است. اما رئیسی از گفتمان‌نماهای تعدیلی گزاره‌ای بیشتری نسبت به روحانی استفاده کرده است. به طور کلی دو رئیس‌جمهور مجموعاً به یک اندازه از گفتمان‌نماهای تعدیلی استفاده کرده‌اند. کاربرد گفتمان‌نماهای تعدیل عموماً نشان دهنده عدم قطعیت، احتیاط در بیان نظرات و انعطاف در موضع‌گیری هستند. به نظر می‌رسد که دو رئیس‌جمهور با کاربرد گفتمان‌نماهای تعدیل سعی در کاهش تنش در محیط‌های سیاسی و بین‌المللی دارند و یا اینکه از تعهد قطعی اجتناب می‌کنند تا امکان تغییر مسیر را در آینده میسر کنند.

برای تعیین نسبت گفتمان‌نماهای تعدیلی به کل پیکره، تعداد کل این گفتمان‌نماها برحسب درصد نسبت به کل واژه‌های پیکره محاسبه شد. داده‌های مربوط به این محاسبه در نمودار (۱۶) ارائه شده است. در نمودار (۱۶) مشخص است که تنها ۰/۰۹ درصد یعنی ۸۸۰ واژه از کل پیکره مورد بررسی را گفتمان‌نماهای تعدیلی تشکیل داده‌اند.

نمودار ۱۶.

نسبت کل گفتمان‌نماهای تعدیلی به کل پیکره (برحسب درصد)

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در بخش حاضر تلاش می‌شود تا به پرسش‌هایی که اساس نوشتار حاضر را شکل می‌دهند پاسخ داده شود. پرسش نخست پژوهش: چه نوع گفتمان‌نمایی در سخنرانی رئیسی به کار گرفته می‌شود و فراوانی وقوع آن‌ها به چه صورت است؟ برطبق تحلیل آماری گفتمان‌نماهای مرتبط کننده پیام در سخنرانی‌های رئیسی، گفتمان‌نمای «اما» با فراوانی ۳۵ در بین همه گفتمان‌نماهای تقابلی کاربرد بیشتری داشت. در بین گفتمان‌نماهای تفصیلی گفتمان‌نمای «و» با فراوانی ۲۹۷ از بیشترین کاربرد برخوردار بود. گفتمان‌نمای «لذا» با فراوانی ۱۳ بیشترین کاربرد را در بین گفتمان‌نماهای استنتاجی به خود اختصاص داد. قابل ذکر است که این گفتمان‌نما با اینکه جز گفتمان‌نماهای اولیه نیست، بیشترین کاربرد را در گفتمان‌نماهای استنتاجی داشته است. از میان گفتمان‌نماهای زمانی، گفتمان‌نمای «الان» با فراوانی ۲۹ بیشترین کاربرد را داشت. بر اساس یافته‌هایی که اشاره شد گفتمان‌نمای و در مقایسه با گفتمان‌نماهای دیگر از فراوانی بیشتری برخوردار بود. ۳/۴۲ درصد از واژه‌های کل پیکره سخنرانی‌های رئیسی را گفتمان‌نماهای مرتبط کننده پیام به خود اختصاص دادند. همچنین در سخنرانی رئیسی گفتمان‌نماهای تفصیلی با فراوانی ۳۶۶ بیشترین کاربرد و کمترین کاربرد را گفتمان‌نماهای استنتاجی با فراوانی ۲۲ داشتند. ترتیب فراوانی کاربرد گفتمان‌نماهای موجود در سخنرانی‌های رئیسی به شکل زیر هستند:

تفصیلی < زمانی < تقابلی < استنتاجی

گفتمان‌نماهای تعدیل در دو دسته گفتمان‌نماهای تعدیل غیر بیانی و گفتمان‌نمای تعدیل گزاره‌ای قرار گرفتند. با توجه به تحلیل فراوانی کاربرد گفتمان‌نماهای تعدیل غیر بیانی، در سخنرانی‌های رئیسی مشاهده شد که افعال وجهی با فراوانی ۱۵۱ بیشترین کاربرد را در میان گفتمان‌نماهای تعدیل داشتند. بیشترین کاربرد گفتمان‌نمای تعدیل گزاره‌ای متعلق به گفتمان‌نمای «بسیار» با فراوانی ۲۶ بود. بر اساس تحلیل سخنرانی‌های رئیسی میزان فراوانی کاربرد دو گفتمان‌نمای تعدیل گزاره‌ای و غیر بیانی به صورت یکسانی نبود. در سخنرانی‌های رئیسی فراوانی مجموع گفتمان‌نماهای تعدیل ۵۲۴ بود که ۲/۵۴ درصد از کل واژه‌های سخنرانی رئیسی را تشکیل می‌داد. از مجموع فراوانی گفتمان‌نماهای تعدیل گفتمان‌نماهای غیر بیانی با فراوانی ۴۲۶، ۸۱/۳۰ درصد در مقایسه با گفتمان‌نمای گزاره‌ای با فراوانی ۹۸، ۱۸/۷۰ درصد بیشترین کاربرد در سخنرانی‌های رئیسی داشتند.

بررسی گفتمان‌نماهای به کار گرفته شده در سخنرانی‌های روحانی نشان می‌دهد که میان انواع مختلف این عناصر زبانی، گفتمان‌نمای تفصیلی از بیشترین فراوانی برخوردار است. در دسته‌بندی گفتمان‌نماهای مرتبط کننده پیام، «و» با فراوانی ۲۵۷ بیشترین حضور را در میان نمونه‌های تفصیلی دارد. در گروه گفتمان‌نماهای تقابلی، «اما» با فراوانی ۴۸ بیشترین میزان استفاده را به خود اختصاص داده است، در حالی که در میان گفتمان‌نماهای استنتاجی، «بنابراین» با فراوانی ۲۲ بالاترین کاربرد را نشان داده است. گفتمان‌نماهای زمانی نیز با نمونه برجسته «الان» و فراوانی ۱۸ نقش مشخصی را ایفا کرده‌اند. تحلیل فراوانی نشان می‌دهد که گفتمان‌نماهای مرتبط کننده پیام ۳/۸ درصد از واژه‌های کل را شامل می‌شوند. در این میان، گفتمان‌نماهای تفصیلی با سهم ۴۰/۷۱ درصد بیشترین حضور را داشته‌اند، در حالی که گفتمان‌نماهای زمانی با فراوانی ۹۳ و سهم ۱۴/۹۰ درصد کمترین میزان کاربرد را در میان سایر انواع گفتمان‌نماها داشته‌اند. ترتیب فراوانی کاربرد گفتمان‌نماها بر اساس تحلیل پیکره سخنرانی‌های روحانی به این صورت است:

تفصیلی < استنتاجی > تقابلی < زمانی

بررسی تفاوت کاربرد گفتمان‌نماها در سخنرانی‌های دو رئیس‌جمهور نشان می‌دهد که میزان استفاده از این عناصر زبانی بسته به سبک گفتاری و اهداف ارتباطی هر یک متفاوت بوده است. تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که رئیسی بیشتر از گفتمان‌نماهای زمانی و تفصیلی استفاده کرده است، در حالی که روحانی در به‌کارگیری گفتمان‌نماهای استنتاجی و تقابلی برتری عددی دارد. این روند نشان می‌دهد که سبک گفتاری روحانی تمایل بیشتری به انسجام منطقی و نتیجه‌گیری‌های مشخص دارد، در حالی که میزان کمتر استفاده از این نوع گفتمان‌نماها در سخنرانی‌های رئیسی می‌تواند بیانگر سبک گفتاری ساده‌تر و مردمی‌تر باشد که در آن انتقال پیام بدون پیچیدگی‌های استدلالی انجام می‌شود. تفاوت در میزان به‌کارگیری گفتمان‌نماهای زمانی نیز نشان‌دهنده تأکید بیشتر رئیسی بر مشخص‌سازی مقاطع زمانی برنامه‌ها و اظهارات خود است، در حالی که چنین تأکیدی در سخنرانی‌های روحانی کمتر دیده می‌شود. در نهایت، تحلیل کاربرد گفتمان‌نماهای تعدیل نشان می‌دهد که هر دو رئیس‌جمهور تقریباً با فراوانی مشابه از این دسته گفتمان‌نماها استفاده کرده‌اند، به گونه‌ای که میزان کاربرد گفتمان‌نماهای تعدیل گزاره‌ای و غیربیانی تفاوت محسوسی بین آن‌ها نشان نمی‌دهد. در بررسی داده‌ها نمونه‌هایی مشاهده شد که دو رئیس‌جمهور از چند راه برد همزمان به منظور تعدیل گفته خود بهره گرفتند، به این معنا که به عنوان مثال همزمان از ضمایر مبهم، افعال وجهی و قید وجهی در بیان یک جمله استفاده کردند (۲۱ و ۲۲).

با توجه به اینکه داده‌ها متعلق به دو رئیس‌جمهور هست طبیعی است که در مورد کلمه‌هایی که به کار می‌برند محتاط تر باشند و سعی در کنترل اظهارات خودشان داشته باشند، از این رو سعی آنها بر این بوده که گفتار خود را دیپلماتیک‌تر نشان دهند.

همین‌طور با نگاهی به مثال‌های یاد شده می‌توان گفت که دو رئیس‌جمهور بیشتر در سخنرانی‌هایی که مخاطب آنها مردم و تلویزیون بودند از گفتمان‌نماهای تعدیل بیشتری استفاده کردند؛ زیرا عمدتاً در مصاحبه‌های تلویزیونی از وعده‌ها و روند انجام امور بیشتر صحبت می‌شود. از این رو همان‌طور که در تحلیل‌ها دیده شد دو رئیس‌جمهور از افعال وجهی و فعل‌های مجهول بدون عامل به میزان بیشتری استفاده کرده‌اند که می‌تواند نشان از این باشد که آنها سعی در نشان دادن نوعی عدم قطعیت در گفته خود داشتند و میزانی از نیروی گفته خود را کاسته‌اند.

نکته قابل ذکر در مورد یافته‌های پژوهش این است که این پژوهش جز معدود مطالعاتی بوده که گفتمان‌نماها را در گونه گفتاری مورد بررسی قرار داده است، از این رو به‌هنگام بررسی نتایج آن می‌بایست گونه آن ملاحظه شود.

منابع

- اکبیا، لعیا (۱۳۹۱). بررسی نشانگرهای گفتمان در سرمقاله‌های برخی روزنامه‌های فارسی و انگلیسی بر اساس رویکرد فریزر. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه فردوسی مشهد.
- اعلمی، منیژه و صباح، مریم (۱۳۹۱). جنسیت و تفاوت گفتمان: بررسی نشانه‌های گفتمانی در مکالمات روزمره سخنوران زن و مرد فارسی زبان. زبان و ادب فارسی. دوره ۴، شماره ۱۰؛ از صص ۱-۲۲.
- بهبهانی‌زاده، هدیل (۱۳۸۹). بررسی برخی از نقش‌نماهای کلامی در قرآن مجید. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبائی.
- زارع، جواد (۱۳۹۷). /رجاع در گفتمان‌نماهای اهمیت مطلب در سخنرانی‌های علمی دانشگاهی. زبان پژوهی. دوره ۱۰، شماره ۲۹، صفحه ۱۷۹-۱۹۲.

ذوقدارمقدم، رضا و دبیرمقدم، محمد (۱۳۸۱)، مقایسه نقش‌نمای *but* در زبان انگلیسی با نقش‌نمای *اما* در زبان فارسی. پژوهش زبان‌های خارجی، شماره ۱۲، صص ۷۶-۵۵.

غیاثیان، مریم سادات؛ آهنگر، عباسعلی؛ فیرحی، داوود و ذاکری، طاهره (۱۳۹۴). گفتمان‌نماهای تعدیل در کنفرانس‌های مطبوعاتی سیاسی رئیس‌جمهور دوره دهم. جستارهای زبانی، دوره ششم، شماره ۳ (پیاپی ۲۴)، صص ۲۱۶-۲۳۹.

گله‌داری، منیژه (۱۳۸۷). بررسی نشانه‌های کلامی در زبان فارسی گفتاری و نقش آنها در درک مطلب شنیداری زبان آموزان غیر فارسی زبان غیر ایرانی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی.

مؤمنی، نگار (۱۳۸۵). گفتمان‌نماهای گفتمان در زبان فارسی و انگلیسی. فلصنامه پازند. ۲ (۵). صص ۷۹-۵۱.

نادرزاد، گراناژ (۱۳۸۹). بررسی گفتمان‌نماهای گفتمان در زبان فارسی و نقش آن در بهبود کیفیت نوشتاری غیر فارسی زبانان. پایان‌نامه کارشناسی. دانشگاه فردوسی مشهد.

- Blakemore, D. (1987). *Semantic constraints on relevance*. Oxford: Blackwell.
- Bloor, M and Bloor, T. (2007). *The Practice of Critical Discourse Analysis*. Routledge. Taylor & Francis Group.
- Chilton, P. (2004). *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. Abingdon-on-Thames: Routledge.
- Corcoran, Simon (2000), *The Empire of the Tetrarchs, Imperial Pronouncements and Government AD 284-324* (2nd ed.), Oxford University Press.
- Fraser, B. (1999). *What are discourse markers?* *Journal of Pragmatics*. 31: 931-952.
- Fraser, B. (2006). *Towards a theory of discourse markers*. In F. Kerstin (Ed.), *Approaches to discourse particles*. Elsevier, pp. 189-204.
- Fraser, B. (2009). *Hedging in political discourse*. In *papers from the 2^d International conference on PD Warsaw*. Poland (edited by piotrcap). pp: 201-212.
- Gruber, H. (1987). *Political Language and Textual Vagueness*, paper presented at the International Pragmatics Association, Antwerp.
- Halliday, M. A. K. and Hasan, R. (1989). *Spoken and written language*. Oxford: Oxford University Press.
- Jucker, A. and Ziv, Y. (1998). *Discourse markers: Descriptions and theory*. Amsterdam, Netherlands: John Benjamins.
- Redeker, G. (1991). *Linguistic marker of discourse structure*. *Linguistics*. 29: 1139-1172.
- Siepmann, D. (2004). *Discourse Markers across Languages. A contrastive study of second-level discourse markers in native and non-native text with implications for general and pedagogic lexicography*. New York: Routledge.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Dijk, T.A. (1997). *Discourse in the language classroom studies: An interdisciplinary approach* (vol.2). Beverly Hills: Sage.